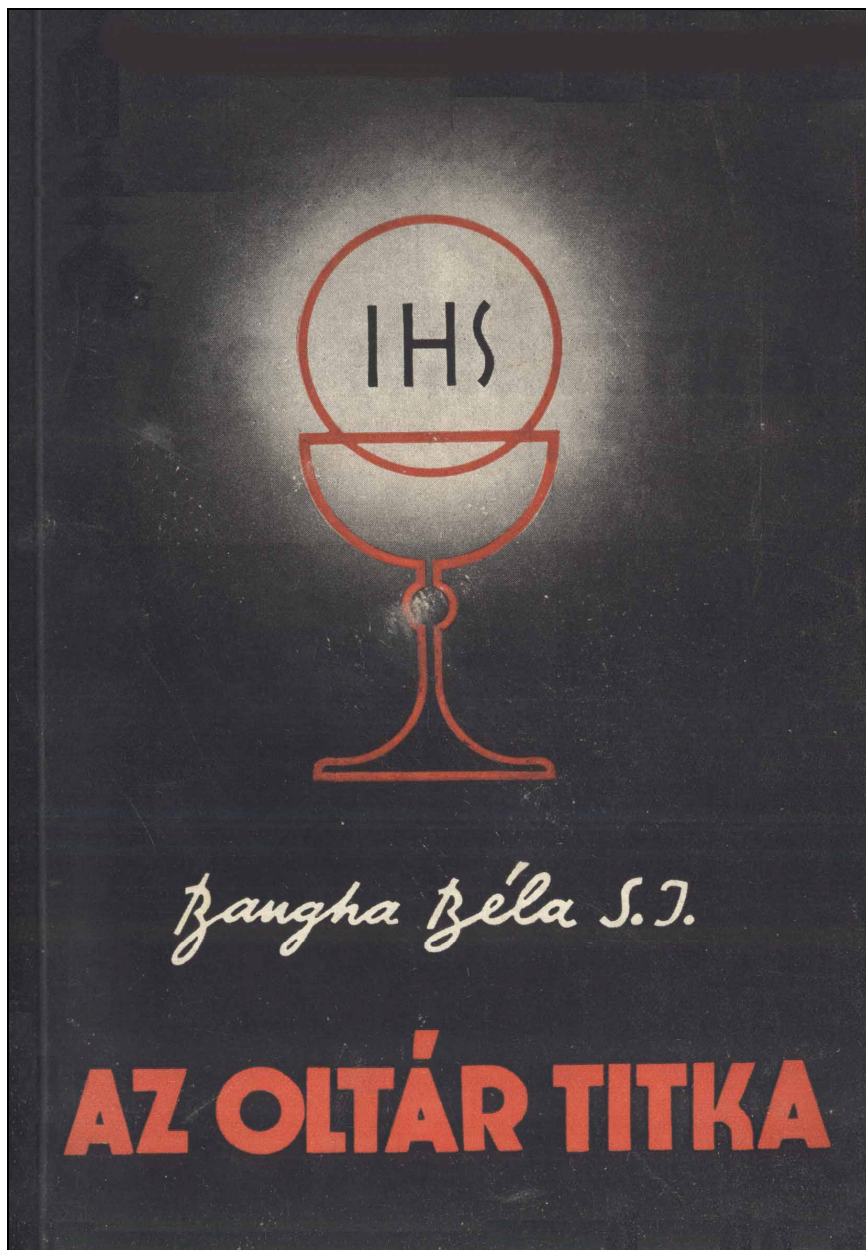


Bangha Béla
Az oltár titka
Jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben?

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.



Impresszum

Bangha Béla S. J.

Az oltár titka. Jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben?

Nr. 813/937. Imprimi potest.

30. Sept. 1937.

Eugenius Somogyi S. J.

praepos. pror. Hung.

Nihil obstat.

P. Franciscus Zsíros S. J.

ensor dioecesanus.

Nr. 3276/1937. Imprimatur.

Strigonii, die 13. Octobris 1937.

Dr. Joannes Drahos

vicarius generalis subst.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második kiadásának elektronikus változata. A könyv a Magyar Kultúra kiadásában jelent meg, a Korda R. T. nyomdájában. Az elektronikus kiadás a Jézus Társasága magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült.

A könyvet Kreschka Károly vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Mi nekünk az Oltáriszentség?	4
Lehet-e az Oltáriszentségben hinni?	5
Jézus szavai az utolsó vacsorán	7
Jézus szavai a kafarnaumi zsinagógában	12
1. A kafarnaumi beszéd kijelentései	15
2. A kafarnaumi beszéd összefüggése és a körülményei	16
Szent Pál tanúsága az Oltáriszentség mellett	20
Az őskeresztény irodalom tanúsága az Oltáriszentség mellett	22
Az első századok tanúsága a valóságos jelenlét mellett	23
Az Oltáriszentség az ősi keresztény liturgiákban	25
A valóságos jelenlét tana a nagy egyházatyáknál	27
Az átváltoztatási hatalom s a mai papság	29
Az egy szín alatti áldozás	31
Hit vagy hitetlenség?	32
Az Oltáriszentség gyümölcsei	32
Függelék	34

Mi nekünk az Oltáriszentség?

Az Oltáriszentség a katolikus Egyház legnagyobb kincse, legcsodálatosabb, leggyengédebb titka, de egyúttal legszebb ékessége, dicsősége, erejének s örömeinek legfőbb forrása.

Mi katolikusok ugyanis azt valljuk és hisszük, hogy az Oltáriszentségben Jézus Krisztus, a világ Üdvözítője, az Isten Fia, az Isten-ember, *láthatatlanul bár s érzéseinkkel el nem érhetőn, de mégis igazán és valóságosan jelen van*. Itt van köztünk, itt van az oltárainkon, néhány lépésnyire tőlünk!

Nemcsak mint Isten; hiszen mint Isten mindenütt jelen van; hanem mint ember is: testelke, isteni és emberi mivolta. Az a Jézus van ott igénytelen kenyér és bor színében, aki egykor a betlehemi barlangban a Szűzanya méhéből született; aki a földön járt, tanított, gyógyított, csodákat tett; aki a keresztfán értünk meghalt; aki feltámadott s tanítványainak megdicsőülten megjelent; aki felment a mennybe s ott ül az Atya jobbján és országlásának nem leszen vége. Az a Jézus van itt köztünk az oltár titkában, aki bár mérhetetlenül fölöttünk áll, mégis kimondhatatlan leereszkedéssel szeretett minket s akinek gyönyörúsége, hogy az emberek fiaival legyen. Aki lehajolt az ártatlan gyermekekhez s a megtérő bűnösökhöz, aki megvigasztalta a szomorúakat s feltámasztotta a halottakat. Az a Jézus van itt jelen, aki egykor újra eljövend a földre, hogy örökérvényű ítéletet mondjon eleveneken és holtakon.

A csillagvilág teremtője, a Végtelen, a háromszor szent, Alkotónk, örök Bíránk s könyörületes Üdvözítőnk lakik itt az ostya képében köztünk, rejtőzik itt láthatatlanul, tapintathatatlanul, érzékelhetetlenül, de valóságban, az oltár titkában. Akarja, hogy higgyünk benne, hogy közel érezzük magunkhoz, hogy ajkunkkal érintsük, hogy nyelvünkre fogadjuk s lelkünk táplálékául magunkhoz vegyük, hogy golgotai áldozatának gyümölcseként áldozati lakománk legyen.

Természetes, hogy aki az Oltáriszentségben hisz és hinni tud, annak ez a titok *hihetetlen boldogságot, örömet, erőt és vigaszt jelent*. Az csakugyan elmondhatja, hogy „nincs még egy nemzedék oly nagy, akinek Istene oly közel volna, mint ahogy a mi Istenünk közel van hozzánk”. (Kiv 4,7) Az Oltáriszentségben a hívő hitének, szeretetének s lelki örömeinek legfőbb forrását, az Üdvözítő pazar jóságának s csodás leereszkedésének legragyogóbb bizonyosságát látja. Nem csoda, hogy a katolikus Egyház, amely az Oltáriszentség tanát minden időben híven vallotta, ebben a tanban boldog örökséget őriz, az Oltáriszentséget istentiszteleti életének középpontjába helyezi s minden erejét megfeszíti, hogy imádó hódolatát és örvendő szeretetét az Eucharisztia iránt méltó kifejezésre juttassa.

Ezért emeli a legszebb dómokat s templomokat, ezért halmoz aranyat és márványt, rak össze művészetet és áhítatot, ezért szólít az Oltáriszentség szolgálatába csendes elmélyülést s tündöklő ünneplést, tömjént és virágot, gyertyák fényét s körmenetek ragyogását; ezért rendez eucharisztikus világkongresszusokat és sürgeti a hívek gyakori áldozását; ezért követel papjaitól tiszta életet s alapít külön szerzeteket az Oltáriszentség örök imadására. Aquinói Szent Tamás gondolata vezérli benne:

„Quantum potes, tantum aude,
Quia maior omni laude,
Nec laudare sufficis,”

(„Áldd őt minden érzéssel,
Mert felérned énekeddel
S méltán zengned nincs erőd.”)
(„Lauda Sion”)

Lehet-e az Oltáriszentségben hinni?

A másik oldalon azonban kétely és tagadás emeli fel fejét. Hogyan lehet az Oltáriszentséget hinni és imádni? hangzik az ellenvetés. Az utolsó vacsorán Jézus talán csak *emlékjelül törte* meg a kenyeret s nyújtotta a kelyhet. A kenyér s a bor az Úr áldozatának csupán *jelképe*, de semmiképp sem Krisztusnak *valóságos teste s valóságos vére*. Ezt már csak a túlzó népi áhítat fantáziája gondolta így hozzá s a római Egyház dogmatizáló, elmerévítő, betűn rágódó sablonossága foglalta hivatalos hitcikkelybe. A kenyér s a bor az úri szent vacsorán is megmarad kenyérnek és bornak; márpedig a kenyeret és bort imádni merő bálványozás.

Így beszél a racionalista kételkedés, melyet egyes felekezetek magukévá tettek.

A bécsi szocialisták a kételkedés helyébe a gúnyt és gyűlöletet állították s odáig mentek, hogy Úrnapiján (az Oltáriszentség ünnepén) gúnyolódó ellenkörmenetet rendeztek s ez alkalommal káromló feliratokat hurcoltak körül, amelyek az Oltáriszentség hitét nevetségessé igyekeztek tenni. „Ne imádjatok – lisztpépet!” (eine Mehlpappe) – hangzott az egyik körülhordozott felírás. Csakugyan, – gondolhatta akárhány felvilágosodott, hitevesztett elvtárs – de naiv-hiszékenyek is ezek a katolikusok! Lisztpépből készült ostyát imádnak! Az Istenük – kenyérdarab! Mekkora keréketörése az emberi értelemnek, mily mélyre süllyedése a vallási babonának, mily vakmerősége a papi ámításnak: bálványként imádatni egy ostyadarabot, egy kehelynyi bort!

Vegyelemeztek azt a kenyeret és bort a konszekráció után – kiáltott fel egy nagyszájú vitázó – s meg fogjátok látni, hogy bíz az bor s kenyér, nem pedig vér, hús, csont s hasonlók!

Nem veszik észre, hogy mi hívők is azt valljuk, hogy a kenyér s a bor *színei*, látszatai, külsőleg érzékelhető tulajdonságai az Oltáriszentségben is megmaradnak. Mi, hívők is ismerjük a kémiát s tudjuk, hogy vegyelemezés, gyomorbaszállás, megfagyás stb. esetén teljes mértékben érvényesülnek a kenyér és bor színein a fizikai s kémiai törvények. Eszünk ágában sincs azt mondani, hogy a kenyér s a bor színei megszűnnek, vagy hogy a jelenlevő Jézus *fizikailag s kémiailag* bármily módon megfogható, bármily értelemben érzékelhető volna.

Egészen másról van szó az Oltáriszentség tanában.

*

Arról van szó, hogy ha Jézus Isten, akkor mindenható. Akkor tehát csodát is művelhet. Ha Jézus halottakat támaszthatott, ha vakokat és leprásokat gyógyíthatott, ha évezredekbe előreláthatott, ha halálából feltámadhatott, – mindezt a hívő keresztény nem vonja kétségbe – akkor megművelheti azt a csodát is, hogy láthatatlanul, kenyér s bor színébe rejtőzve itt maradhat a közelünkben.

Arról van szó, hogy Jézus szeretett és nagyon szeretett minket – ki kételkednék ebben? – s akkor egészen megfelel az ő hozzánk való nagy jóvoltának, hogy szeretetének találékonyasága oly csodálatos eszközt gondolt ki, amellyel mindennél jobban megbizonyíthatja ezt a hozzánk való végtelen jóságát és amellyel mibennünk is leghatásosabban indítja életre a hitet s a vizsontszeretetet.

Arról van szó, hogy Jézus az egész emberiség megváltója, nemcsak azoké, akik megváltói keresztáldozatának bemutatásán a Golgota hegyén fizikailag jelen voltak, s ezért módot keresett s talált arra is, miként tegye világmegváltó keresztáldozatát azok számára is valamiképpen jelenvalóvá és közvetlenül hatóvá, akik későbbi századok folyamán fognak élni s akik szintén sóvárognak az ő megváltói kegyelmei után.

Az Oltáriszentség *lélektana* hívő szempontból a legmagasztosabb, legsodálatosabb, de egyben legésszerűbb is. Aki szeret valakit, az közel szeret lenni ahhoz, akit szeret; *emlékjelet*

kíván adni neki, amely szeretetének tárgyát őreá emlékezteti; aki végtelenül szeret valakit, az a szíve vérével, öntestével is szeretné táplálni, védeni, erősíteni szeretete tárgyát s főleg ég a vágytól, hogy újra és újra *áldozzon* érte, felajánlja, feláldozza magát azok üdvéért, akik drágák neki. Van ebben valami különös? valami lélektanellenes? valami értelmetlenség?

Pedig aki ezt megérti, annak az Oltáriszentség titok ugyan, de magasabb szempontból mégis tökéletesen érthető, fenséges, magasztos értelmű tan.

„Az Isten a szeretet” – mondja a Szentírás. Ez a szó és Jézus szava: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért” – sehol oly fölséges, tökéletes és maradéktalan beteljesülést nem talál, mint az Oltáriszentségben.

*

Itt csak az a kérdés: az, aki e csodát megművelhette, *meg akarta-e művelni valóban?* Az a Jézus, aki az utolsó vacsorán a kenyeret s a bort „Ez az én testem” s „Ez az én vérem” szóval nyújtotta tanítványainak, csakugyan mint az ő *valóságos testét és vérének nyújtotta-e*, avagy csak mint *szent emlékképet és kegyeletes szimbólumot?* S amikor azt mondta, hogy „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”: azt akarta-e, hogy ne csak az apostolok maguk, hanem majdan az Egyház papjai is átváltoztassák a kenyeret s a bort Jézus testévé s vérévé a világ végezetéig?

Ez hát a nagy kérdés. Az egyetlen perdöntő probléma.

Ha Jézus csakugyan ezt akarta, akkor hívó keresztény ember nem kételkedhetik többé az Oltáriszentség tanában. Mert ha Isten szólt, akármennyire csodás, rendkívüli, szokatlan, foghatatlan és érzékfeletti az, amit mond, *csak igazságot mondhatott.* Aki halottakat támaszthatott, aki egy világot teremthetett, annak hatóképességét nem lehet a mi parányi érzéki tapasztalatvilágunk szűk méretei közé szorítani, annak mindenhatóságát nincs jogunk a saját korlátozottságaink és törpe tehetetlenségünk skáláján méricskélteni. Kicsinyes elképzelése az Istennek, ha azt hisszük, hogy ő nagyot, szokatlant, emberi mértékkel nem mérhető nem tehet, hogy nem lehetnek egészen más útjai s gondolatai, mint nekünk, törpe embereknek. Az, hogy valami emberfölötti, csodás és magasztos, még nem jelenti, hogy Isten erejét is fölülmúlja. „Ami az embereknél lehetetlen, Istennél lehetséges” (Lk 18,27), mondta maga Jézus.

Az ő szava igazság és élet. Csak az a kérdés: *szólt-e hát s mit mondott s szavainak mi az értelme?*

Az alábbiakban erre a kérdésre kell a tárgyilagos választ megkeresnünk.

*

Szerencsére nem kell a sötétben tapogatódnunk.

Alig van a keresztény kinyilatkoztatásnak még egy pontja, amelyre oly verőfényes világosságot derítene Jézus Krisztus szava, mint az Oltáriszentség tanára. Aki az Üdvözítőnek erre vonatkozó kijelentéseit elfogulatlanul vizsgálja, lehetetlen kibújni a *katégorikus, feltétlen s félremagyarázhatatlan állítás ereje alól*, amely ezekben a kijelentésekben megnyilatkozik.

Az Üdvözítő olyan határozott egyértelműséggel, oly kétséget nem tűrő nyomatékkal hangoztatja az Oltáriszentség tanát: a saját *valóságos jelenlétét* a megszentelt kenyér s bor színe alatt, hogy éppen e miatt másfélezer éven keresztül alig akadt eretnecség, amely ezen a hitigazságon kételkedni merészelt volna. Csak a valdusok, albiak, wiclefíták és huszíták kezdték a valóságos jelenlétet tagadni, de ezzel a tagadással egyedül is maradtak a kereszténységben. Még az első hitújítók is vallották a valóságos jelenlétet az Oltáriszentségben (így nevezetesen Luther Márton) s csak Zwingli befolyása alatt inogtak

meg ebben a hitükben.¹ Zwingli volt az, aki az utolsó vacsorai igékben először vélt csak jelképi, szimbolikus jelenléte felfedezhető. Kálvin szerint Jézus a kenyér s bor színe alatt úgy hat, mintha jelen volna. Az anglikánok ma is ingadoznak a valóságos jelenléte hite s a merőben szimbolikus értelmezés között; nagyon sokan közülük ma is hisznek az Oltáriszentségben, míg mások többé-kevésbé racionalisztikus magyarázatokat keresnek; még néhány éve is a Prayer Book-vita során az ellentétek élesen összeütköztek s elsimuláshoz nem jutottak. A különböző görög-nemegyesült egyházak azonban, valamint a katolikus Egyháztól már az első századok során elszakadt vallási csoportok (pl. a nesztoriánusok) *valamennyien kivétel nélkül éppúgy hiszik Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben, mint mi, katolikusok.*

Mire alapítjuk hát azt a meggyőződésünket, hogy Jézus csakugyan *szószerinti értelemben* s nemcsak jelképesen (vagy hatóerejűleg) van jelen az Oltáriszentségben? Láthatatlanul, de valóságosan?

Egyelőre figyelmen kívül hagyjuk a kérdést, mi címen gyakorolja a katolikus papság mai napig az utolsó vacsorán nyert meghatalmazást a mise és konszekrálás értelmében? Csak azt vizsgáljuk: vajon *maga Jézus az utolsó vacsorán valóságos jelenléte létesített-e a kenyér és bor színe alatt?*

Hogy Jézus *valóságos jelenléte* létesített a kenyér s bor színe alatt, kétségtelenül kitűnik:

1. az utolsó vacsorán ejtett szavaiból,
2. az előző, ún. *kafarnaumi beszédből*,
3. abból a módból, ahogy maguk az *apostolok s az első keresztények Jézusnak e szavait értették.*

Jézus szavai az utolsó vacsorán

Jézus az utolsó vacsorán a kenyeret kezébe vette, megáldotta s e szavakkal nyújtotta tanítványainak: „Vegyétek s egyétek, mert ez az én testem.” Hasonlóképp a kelyhet e szavakkal nyújtotta nekik: „Vegyétek s igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem kelyhe.” (Mt 26,26–28, Mk 14,22 s k. Lk 22,19 sk. 1Kor 11,24 sk.)²

A szavak közvetlen értelme világos. Csak az a kérdés, szószerint értette-e Krisztus e szavakat vagy csak képletesen.

1. Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy *a képletes értelmezést semmi sem teszi megokolttá, szükségessé.* Ha Jézus képletesen akart volna beszélni, ezt nagyon könnyen éreztethette volna; elég lett volna hozzátenni: „ez az én testem emléke” vagy „képe”. Nem lett volna semmi akadálya, hogy Jézus meg ne magyarázza: „ebben a kenyérben” vagy „e kenyér megett van az én testem”: vagy: „ennek a kenyérnek vétele úgy fog hatni rátok, mintha a magam teste volna”. Miért nem így mondta Jézus? A szövegekben minderről szó sincs. Jézus a legegyszerűbben, világosan s határozottan ezt jelentette ki: „*Ez az én testem, ez az én vérem.*”

¹ Luther Márton ezt írja a strassburgiaknak: „Nem tagadhatom s nem is tagadom, hogy ha Karlstadt vagy bárki más öt évvel ezelőtt meg tudott volna győzni arról, hogy a szentségben nincs más, mint kenyér és bor, nagy jótéteményt tett volna velem. Ugyanis nagy gondok közt forgattam magam is ezt a kérdést s minden erőmből megkíséreltem kibontakozni belőle s megszabadulni tőle, mert jól tudtam, hogy ezen a ponton különösen nagy bajt okozhatnék a pápaságnak. Azonban fogva érzem magam; nincs menekvés; mert az evangélium szövege nagyon is világos és szembeszökő, úgyhogy nem lehet egykönnyen megdönteni.”

² Arra a kérdésre, vajon ezek az evangéliumi szövegek a modern szentírási szövegkritika szempontjából helytállóak-e, a leghatározottabb igennel kell válaszolnunk. E szövegekre nézve a régi kéziratok variánsai nem mutatnak semmiféle, csak némileg is számbavehető eltérést. L. W. Dering: *Die Einsetzung der hl. Eucharistie*, Münster, 1901. 22 s kk. Bangha: *Az Eucharisztia*, Budapest, 1938, Borbély István tanulmánya: *Mily alapon hiszünk az Oltáriszentségben?*

Jézus gyakran beszélt példabeszédekben, de akkor a példabeszédet meg is magyarázta, vagy a körülmények maguk tették azt könnyen érthetővé. Amikor például magát egyszer „szőlőtőnek” s a tanítványokat „szőlővesszőnek” mondja, mindjárt ki is fejté, hogy ezt milyen értelemben teszi. (Jn 15,1–8) Hasonlóképp, amikor magát „jó pásztornak” mondja, mindjárt fel is sorolja azokat a hasonlósági pontokat, amelyek őt a „jó pásztor” fogalmával összekötik. (Jn 10,1–16) Itt azonban nem tesz hozzá egyetlen betűt, egyetlen célzást sem, amely arra jogosítana, hogy szavait csak képletesen értelmezzük. A képletes magyarázat feltétlenül erőltetett s maga Luther Márton gúnyolódik azokon, akik Jézus szavait mindenáron ki akarják forgatni természetes, nyilvánvaló értelmükből.³

2. Hozzájárul, hogy Jézus *egyszerű emberekhez*, nyakatekert, elvont szómagyarázatokhoz nem szokott halászokhoz intézte ezeket a szavait. Ezek az egyszerű galileai halászok hozzá voltak szokva Jézus csodáihoz s emberfeletti, isteni kijelentéseihez, de nem voltak hozzászokva akadémikus elvontságú szimbolizmusokhoz, a 16. vagy 20. század nyakatekert csűrés-csavarásához; azért ezt a szokatlan, csodálatos kijelentést is úgy vették, mint isteni kijelentést. Az apostolok annyira egyszerű emberek voltak, hogy még akkor is könnyen szószerint vették Jézus szavait, amikor ő határozott példabeszédet mondott nekik s azért ilyenkor Jézus mindenkor segítségére is sietett az ő együgyűségüknek; vagy pedig maguk az apostolok kérték, hogy magyarázza meg a példabeszédet (lásd Mt 15,15; 13,36). Ha tehát itt Jézus minden magyarázat és minden tompítás nélkül azt mondja, hogy ez itt az ő teste s az ő vére s egyetlen szócskával sem utal arra, hogy mindezt csak képletesen kell érteni, akkor az apostolok szükségképp szószerint is értették s Jézus maga volt az, aki így akarta, hogy értsék. Hiszen ezer esztendeig senki sem is értette másképp s a reformátorok máig vitatkoznak egymás közt, hogy hogyan s miképpen kellene Jézus szavait értelmezni. Ez bizony annyit jelent, hogy akkor maga Jézus vezette volna tanítványait sötétségbe s a halála előtti búcsúzkodás ünnepélyes óráiban olyasmit hagyott volna nekik utolsó rendelésül, aminek igazi értelmét a mai napig sem sikerült megállapítani! Különös rendelkezés lett volna ez!

3. Súlyosbítja ezt a megfontolást az éppen említett körülmény: a *búcsúzás pillanata*. Ebben az ünnepélyes hangulatban, amikor Jézus búcsúzik az élettől és búcsúzik a tanítványaitól, a képletes, burkolt s érthetetlen beszéd igazán nem volna a helyén. Jézus most oly nyomatékkal s oly világosan szól, hogy tanítványai a vacsora folyamán maguk is megjegyzik: „Íme, most világosan beszélsz s nem mondasz semmi példabeszédet.” (Jn 16,29) Feltehető-e, hogy éppen itt, az utolsó intelmek, utolsó vigasztalások és imák között Jézus olyasmit mondott volna, amit nem lehet világosan érteni? Amikor valaki végrendeletet tesz, amikor utolsó óháját közli azokkal, akiket szeret, amikor parancsot ad s elrendeli, hogy mit tegyenek az ő emlékezetére: akkor bizony nem használ képletes beszédet s főleg nem használ ennyire szokatlanul, homályos, sőt érthetetlen képleteket.⁴ Jézus „állandó emlékezetül” rendel valamit a halála előtt; különös volna, ha ezt a rendelkezését oly szavakba foglalná, amelyek kategorikusan egyjelentésűek, holott az ő szándéka szerint egészen mást volnának hivatva jelenteni. Úgyhogy 1500 évig úgyszólván senkinek sem jutott soha eszébe a szavak világos értelme mögött valami alig érthető képleteséget gyanítani! Ha valahol, itt lett volna helyén, hogy a tanítványok azt kérdezzék: „Uram, magyarázd meg nekünk ezt a

³ Das diese Worte Christi: Das ist mein Leib etc. noch fest stehen wyder die Schwermgeister, Nürnberg 1527. „Dr. Karlstadt – írja Luther – ezekből a legszentebb szavakból: „ez az én testem”, az „ez” szócskát forgatja el; Zwingli az „est” (van) szócskát törli kerébe; Oekolampadius a „test” szót sanyargatja; mások az egész szövegen hóhémunkát végeznek.” Igaza van Luthernek: hóhémunkát kell végeznie a Szentírás szaván, kerébe kell törnie Jézus kijelentéseit, aki ki akar bújni a valóságos jelenlét tana alól. Kár, hogy ő maga később, engedékenységből vagy politikából, vagy pápaellenességből szintén a szentképtagadókhöz csatlakozott.

⁴ Hogy Jézus a keresztfán is képletesen beszélt, amikor Szűz Máriának és Szent Jánosnak képletesen azt mondta: „Íme, a te fiad” és „Íme, a te anyád”, ez ellen csakugyan nem hozható fel ellenvetésül, mert itt a szavak szószerinti értelmezése senkinek még csak eszébe sem juthatott, a félreértés lehetősége eleve ki volt zárva.

példabeszédet!” De a tanítványok ezt nem is kérdezik, mert eszük ágában sincs az egyértelmű szavakban merő példázatot látni.

Csakugyan, Jézus maga vezette volna félre tanítványait s velük a jövő századok hívóinek megszámlálhatatlan millióit, ha oly nyomatékkal s keresetlen világossággal mond el valamit s azt aztán mégis másképp érti, mint ahogy mondta. Más akar mondani, mint amit a szavak közvetlen értelme jelent s egyetlen szóval sem sejteti, hogy szavait ezúttal csak képletesen akarja vétetni.⁵ Vajon el lehet-e gondolni, hogy olyan ügyetlen lett volna a világ Üdvözítője, hogy egyetlen szócskával sem jelölt meg szavainak képletes jelentőségét, ha ő maga csakugyan képleteségnek szánta azokat?

4. Feltűnő továbbá az a *nyomaték*, amellyel Jézus a test és a vér fogalmait, reális fogalmait hangsúlyozza, amikor külön kiemeli, hogy ez *ugyanaz* a test és *ugyanaz* a vér, amely a bűnösökért *feláldoztatik és kiontatik*. Főleg a kehely átnyújtásakor szembevetendő a görög szövegben a τὸ νέμελον ἑσπεριον ἑσπεριον τρις ἀκούσας τὸ αἷμα μου τοῦ τῆς καινῆς διαθήκης τοῦ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. (Mt 26,28)

Nyilván azt akarja Jézus ezzel mondani: ez, amit most nektek nyújtok, ugyanaz a vér, amely kiontatik a bűnök bocsánatára, és ugyanaz, mint amely az újszövetség áldozata. Már a nagy egyházatyák és egyházi írók rámutattak erre a feltűnő hangsúlyozásra.⁶

A Szent Lukács által ránk hagyott szövegezésnek meg éppenséggel nem volna értelme, ha nem Jézus valóságos véréről volna benne szó. Lukács szerint ugyanis Jézus így mondja: „Ez a *kehely* az újszövetség az én véremben, amely értetek kiontatik” (Lk 22,20). Az utóbbi mellékmondat a νέμελον tanúsága szerint nyelvtanilag a kehelyre vonatkozik. Tehát a „kehely” fog kiontatni értetek, azaz: a kehely tartalma. Azonban ugyan mi ontatott ki a következő napon tényleg az emberek üdvösségéért? Bizony nem a bor, vagy a boros kehely, hanem Jézus vére. Tehát a kehelyben is vér volt, mikor Jézus a fenti szavakat mondta. Jézus vére, nem pedig egyszerű bor.

5. Nincs jelentőség nélkül az sem, hogy ezeket a szavakat („Ez az én testem”... stb.) *három evangélista és Szent Pál* apostol is közli s *egyik sem tesz hozzá semmit*, amiből csak a legtávolabbról is arra lehetne következtetni, hogy a tanítványok nem szó szerint értették volna a szóbanforgó kijelentéseket. Kevés esemény van Jézus életében, amit három evangélistán kívül még Szent Pál is szükségesnek lát teljes részletességgel elbeszélni. Mégpedig úgy ismétlődik ez a négyszeres elbeszélés az újszövetségi szövegben, hogy a *kenyérről* mondott kijelentést valamennyien betű szerint, azonos szavakkal közlik, a kehelyre vonatkozót pedig ketten-ketten csaknem azonos szövegezéssel, lényegében pedig teljesen azonos értelemben. Az evangélisták rendszerint nem ragaszkodnak a betűhöz, inkább az értelmet rögzítik meg. Megfigyelhető, hogy ahol ugyanazt az eseményt több evangélista közli, rendszeren egyik ezzel, másik azzal a szóval mondja el azt, az egyik elhagy valami

⁵ Ezért mondja már a 9-ik században *Radbertus Paschasius* (†865) a kételkedő Ratramnust cáfolva, aki úgy látszik először próbálta a későbbi Zwingli- és Kálvin-féle kimagyarázásokat alkalmazni: „Hallják csak, akik le akarják gyengíteni a «test» szót, mintha nem volna Krisztus igazi teste az, amelyet Krisztus Egyháza a szentségben ünnepel s nem volna igazi vére s valami olyasmit képzelnek s hangoztatnak, mintha csak a test és vér *hatása* lenne a szentségben úgy, hogy az Úr hazudott volna s nem volna igazán az ő teste és igazán az ő vére, amiben Krisztus igazi halála hirdették. Holott az Igazság azt mondja: „Ez az én testem ...” Tehát nem azt mondja, amikor a kenyeret megtörte s nekik adta, hogy ebben, vagy abban a titokban van az én testem *ereje*, vagy *képlete*, hanem hamisítatlanul azt mondja: „Ez az én testem...” Azért nem értem, mit akarnak most egyesek, mikor azt mondják, hogy nem Krisztus testének s vérének valósága van itt valóban jelen a szentségben, hanem a test helyett a test ereje, képlete s nem igazsága; árnyéka s nem teste.” (Migne 120, 890)

⁶ Pl. Bruno astensis (†1125) ugyanezt emeli ki: „Ez az én vérem, mondja, amely ki fog öntetni; nem más ez és más az a vér, hanem azonos ez és az. Holnap tehát az én oldalamból fog kifolyni, amit most a kehelyben láttok és isztok.” (Migne 165, 290)

lényegtelen, a másik még valami részletet hozzátesz vagy magyarázatot fűz hozzá. Itt azonban – érdekes – semmiféle ilyen eltérésnek vagy magyarázatnak nyoma sincs.⁷

A fentiekkel szemben a tagadók s kételkedők legfőljebb csak azt tudják felhozni, hogy Jézus a kenyér s a bor átadása után azt mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Íme tehát, mondják diadallal; itt csak *emlékjelről* van szó.

A lehető legfelületesebb ellenvetés! Hol mondja Jézus, hogy *csak* emlékjelről van szó? Azt mondja igenis, hogy amit ő művelt, a tanítványok is ismételjék meg, mégpedig az ő emlékezetére. De vajon ez annyit jelent-e, hogy már most a szavait nem kell komolyan s szószerinti értelemben venni?

Ha egy haldokló atya meghagyja a gyermekeinek, hogy az ő emlékezetére fát ültessenek: vajon azért, mert ez a fa emlék jel lesz, megszűnik igazi fa is lenni?

Nem lehet valami emlékeztető is, valóság is? A gyermek nem emlékjele-e a meghalt szülőnek? S vajon azért nem igazi gyermek, igazi ember-e? Éppen úgy, mint a szülei voltak?

A szóbanforgó jézusi kijelentés értelme nyilvánvalólag csak ez lehet: „Íme, az én testem s az én vérem a kenyér s bor színe alatt. S ahogy én átváltoztattam a kenyeret s bort az én testemmé s véremmé, úgy tegyetek majdan ti is: ti is mondjátok ki a kenyérre az én nevemben, hogy ez az én testem s a borra, hogy az az én vérem, mi által az azzá is lesz s ezáltal maradjon az én emlékezetem eleven köztetek!”

Abból, hogy az Oltáriszentséget Jézus az ő *emlékezetére* rendelte, valóban nem következik, hogy az Oltáriszentségben Jézus nem lehet jelen *test és vér szerint*. Mert még, ha ez a szó: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” magában ezt jelentené is, lehetetlen volna, hogy itt ezt jelentse, mert lehetetlen, hogy az Úr Jézus egyik szava kerek ellentétben álljon a másikkal; akkor is meg kellene tehát keresni az egyeztetés módját. Azonban ki hallott valaha ilyet a világon, hogy ez a szó: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” ellentmondásban állna ezzel a másikkal: „Ez az én testem, ez az én vérem”? A kettős kijelentés egymást kiegészíti, nem lerombolja.

6. Továbbá: az utolsó vacsora szavai teljes világosságot a *kafarnaumi beszédből* (Jn 6,32–72) nyernek. Nem szabad felednünk, hogy amikor Jézus az utolsó vacsorán a szóbanforgó kijelentést tette, akkor nem mondott éppenséggel újat, mert akkor a tanítványok előtt már rég teljességgel ismeretesek voltak azok a szavak, amelyekben Jézus előzőleg a *kafarnaumi beszédben* hatszor egymásután s a legnagyobb nyomatékkal hangoztatta, hogy ő az *ő testét s vérét fogja adni eledelül s italul* s hogy az ő teste *valóban* étel lesz s az ő vére *valóban* ital (Jn 6,56). Amit akkor Jézus ígért, azt most teljesítette; akkor csak általánosságban mondotta, hogy majd a testét és vérét fogja eledelül s italul adni, most pedig rámutat a kenyérre és borra s kijelenti, hogy íme hát: ez az ő teste s ez az ő vére, itt van az a csodálatos mennyei kenyér, amelyről már előzőleg oly hangsúllyal s a feltétlen hit meghódolását oly szigorúan követelve beszélt. Elég egymás mellé tenni a kétrendbeli kijelentést, hogy a párhuzamot s azonosságot észreveggyük:

Jn 6,52:

„A kenyér, amelyet én adni fogok, az én testem a világ életéért.”

Lk 22,19:

„Vévén a kenyeret... nekik adá mondván: Ez az én testem, amely értetek adatik.”

⁷ Hogy Szent János evangéliuma nem közli a szóbanforgó kijelentéseket, annak nagyon érthető magyarázata az, hogy amikor ő írt, akkor az Eucharisztia már évtizedek óta gyakorlatban volt (lásd Szent Pál leírását a jelzett korinthusi levélben!) s nem volt volna értelme, hogy ő, aki kifejezetten azért írta evangéliumát, hogy az első három evangélium hiányát pótolja, olyasmit írjon le újra, ami már 4 újszövetségi szentírási könyvben is bent van s amit az egyházközségek azóta régen gyakoroltak. Különben éppen Szent János az, aki viszont az Oltáriszentség ígértét a hosszú kafarnaumi beszéd részletes közlésével (l. alább) a legfényesebb világításba helyezi.

Érdemes különben szembeállítani az „újszövetség” kelyhének emez elrendelésével az „őszövetség” véráldozatát. Amikor Jézus „újszövetséget” mond, ezzel kétségtelenül a „régire” céloz, amelyet most felvált s beteljesít az „új”. Ámde a régi, vagyis őszövetség ünnepélyes megkötése szintén áldozattal, mégpedig véráldozattal történt s ott is valóságos vér folyt. Íme a két szentírási rész feltűnő párhuzama:

Kiv 24,8:

(Mózes) „vévén a vért, megszórta vele a népet, mondván: ez az a szövetség vére, amelyet az Úr veletek kötött.”

Mt 26,27 k.:

(Jézus) „vévén a kelyhet, hálát adott s odaadá nekik mondván: Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az újszövetségé.”

Hogy a Mózes őszövetségi véres áldozata a Jézus újszövetségi áldozatával párhuzamos, már Szent Pál is nyomatékosan kiemeli (Zsid 9) s figyelmeztet arra, hogy mindkét szövetség vér által jött létre. Ha azonban az Oltáriszentségben a kenyér csak egyszerű kenyér marad s a bor csak egyszerű bor, hogyan nevezhette akkor Jézus a kelyhet „az újszövetségnek az én véremben”? Hiszen akkor ott csak emlékjelül szolgáló bor volt, nem pedig „vér”!

7. Végül: *Miért is kellene* az utolsó vacsora igéit merőben jelképesen, szimbolikusan értelmezni? Mi erre a kényszerítő ok? Az egyetlen ok, amelyet felhozni lehet s amit a tagadók csakugyan fel is hoznak: hogy mégis csak „szokatlan és hihetetlen”, hogy Jézus a saját testét és vérének adjunk eledelül! Hihetetlen s a fizika rendje szerint elgondolhatatlan, hogy Krisztus a kenyeret s bort csakugyan saját testévé s vérévé változtassa át! Ez olyan csoda volna, amelyet, így mondják, nem hihetünk el. Azonban akik így okoskodnak, talán maguk sem veszik észre, hogy ezzel az okoskodással aztán végleg elhagyják az evangélium talaját. Hát vajon Jézus születése, élete, feltámadása, maga az evangélium és az egész megváltási történet nem csupa csodából, csupa emberileg teljesen érthetetlen, megfoghatatlan, isteni jelenségből szövődik össze? Ha Jézusnak az ő testére és vérére vonatkozó kijelentéseit azon a címen nem fogadjuk el, mert hogy ez „csoda”: akkor mi címen fogadjuk el az ő többi csodáit? Az ő istenségét? Az ő csodálatos, szüztől való születését? Az ő halott támasztásait, feltámadását és mennybemenetelét? A kegyelem, a megváltás, az üdvösség csodáit? Vajon ezek nem csodás, a fizika rendje szerint érthetetlen és lehetetlen dolgok? Hol itt a következetesség?

Ott van pl. a Szentháromság titka. Teljességgel emberfeletti, fizikailag érthetetlen, felfoghatatlan hittitok. Miért hiszik ezt a protestánsok is? Mert Jézus mondta. Azonban a Szentháromságról Jézus sokkal kevesebbet beszélt, azt sokkal kevesebb nyomatékkal hangsúlyozta, mint azt, hogy az ő teste „valóban étel” s az ő vére „valóban ital” (lásd főleg az úgynevezett kafarnaumi beszédet). A Szentháromság titka mellett nem szállt valósággal perbe a zsidókkal, sőt saját tanítványaival, ahogy ezt a valóságos jelenlét hirdetése alkalmával tette. Ha következetesek akarunk lenni, vagy semmi olyat nem hihetünk el Jézus szavaiból, ami természetfelettséget s csodát jelent, vagy egyenlő hitet kell gyakorolnunk minden oly szavával szemben, amelyben határozottan s félreérthetetlenül csodás dolgokat jelent ki. Márpedig a jelen esetben Jézus határozottan s félreérthetetlenül beszél: „Ez az én testem”, „ez az én vérem”. Éppúgy, mint mikor azt mondja: „Menjetek ... keresztlejétek meg őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.”

Aki az evangéliumot meg akarja érteni, annak egy percig sem szabad felejtenie Jézus szavát: „Ami lehetetlen az emberek előtt, lehetséges Isten előtt” (Lk 18,27). Aki ezt szem előtt tartja, semmi „hihetetlent” nem fog találni a valóságos jelenlét tanában sem. Vigyáznunk kell, mert a lejtőn aztán nincs többé megállás. Aki *azért* nem hiszi az Oltáriszentséget, mert

az csodálatos és természetfeletti dolog, az az emberi észet teszi meg Isten szavainak bírójául s következetesen eljut a racionalizmusig s a teljes hitetlenségig. Az újkori protestantizmus története, főleg külföldön, sajnos, igazolja ezt a folyamatot: akik az Oltáriszentséget ezen az alapon elvetették, később nagy mértékben elfordultak a kereszténység többi természetfeletti tanításaitól is s ma már ez az irány nem fogadja el sem a csodát, sem az evangéliumok isteni sugalmazottságát, sem a Szentháromságot, sem Jézus istenségét, sem az örök életet, sem még a teremtetést sem!

Keresztény alapon azonban így mégsem lehet okoskodni: *Jézus ugyan így mondja, de mivel ez csoda volna, hát én nem hiszem el!* Ez egyszerűen a hitetlenség szava lenne.

Hacsak így nem érti valaki: Én elfogadom a csodát, ha biztosan tudom, hogy Jézus így mondotta s így értette; de éppen az a kérdés: feltehető-e, hogy Jézus ilyen teljességgel rendkívüli s hihetetlen értelmezést adhatott volna szavainak? Nem látom elfogadható értelmét annak, hogy Jézus kenyér és bor színe alá rejtse a saját testét s véréit. Azonban ezt a kimagyarázkodást teljesen kizárják a fentiek. Nem a mi feladatunk, hogy Jézus kijelentéseit az emberi megértés ítélőszéke elé fogjuk. Ha ő világosan szól, a szavát igaznak kell elfogadnunk, akár érthetőnek találjuk, akár nem. Azonban hozzátehetjük: a valóságos jelenlét csodáját bizonyos fokig érthetőnek is találjuk! Ha Jézus csakugyan nagyon szeretett minket s akarta, hogy mi is nagyon szeressük, érthető, hogy közel akart lenni valamennyiünkhöz, közel akarta hozni a késői századok gyermekeihez is az ő világmegváltó keresztáldozatát, a megtört testet és kiontott vért. S mert a szeretet legfőbb fokán önnön testével és önnön vérével akarta táplálni lelkünket, teljesen megfelelő volt, hogy erre a látható eledel és látható ital képét: színeit, alakját, külsőségeit választotta. A látszólagos kenyér s bor vétele legmegfelelőbb kerete volt annak a csodálatos önátadásnak, amelyben ő saját testével s vérével akarja táplálni azokat, akiket oly nagyon szeretett!

Azonban legyen úgy, ahogy a kételkedők akarják: tegyük fel, hogy Jézusnak az utolsó vacsorán ejtett szavai magukban véve csakugyan nem volnának elég világosak s perdöntők, hogy ezt az óriási kérdést megoldják. Akkor is azt kell mondanunk: ott van Jézus előző, úgynevezett kafarnaumi beszéde, amelyet a János 6-ik fejezete örökített meg; ennek egybevetése az utolsó vacsorai igékkel aztán igazán szembeszökően eldönti s elintézi ezt a kérdést.

Jézus szavai a kafarnaumi zsinagógában

Aki figyelmesen elolvassa azt a hosszú beszédet, amelyet Jézus a kafarnaumi zsinagógában a kenyérszaporítás csodája utáni napon mondott (Jn 6,26–70), lehetetlen, hogy meg ne értse benne a valóságos jelenlét előzetes ígérését s ünnepélyes bejelentését. Ebben a beszédben ugyanis *Jézus a képzelhető legvilágosabban s leghatározottabban kijelenti, hogy ő az ő testét valóságos eledelül s véréit valóságos itallal* fogja adni az emberiségnek.

A tagadók és kételkedők persze itt is kibúvót keresnek s azt mondják: Jézus itt is csak képletesen beszél. Hivatkoznak arra, hogy a beszéd első részében (a 48-ik versig) Jézus egyszerűen önmagát mondja annak a „kenyérnek”, amely életet ad. Ezt csakugyan így lehet érteni: a benne való hit a lelkünk eledele. Hát akkor miért ne lenne a többi kijelentés is képletesen értendő: Jézus az ő tanításával, az ő hitével válik a hívek kenyérévé, ételvé, italává. Lelkileg, nem testileg; képletesen, nem szószerint. A szószerinti magyarázattal ellentétben hivatkoznak arra, hogy Jézus a kételkedő tanítványokkal szemben maga is megjegyzi (a 64-ik versben): „*A szellem az, ami él, a test nem használ semmit; az igék, melyeket én szólottam nektek, azok szellem és élet.*” Íme, mondják: Jézus maga hangoztatja, hogy nem testi, hanem csak lelki értelemben kell venni a szavait.

Aki azonban elfogulatlanul vizsgálja a kafarnaumi beszédet, az előtt semmiképp sem maradhat kétséges, hogy Jézus itt bizony a *valóságos* jelenlétet, saját testének s vérének valóságos eledelként s italként való nyújtását hirdeti. Figyeljük csak az események s a beszéd egymásutánját.

A kenyérszaporítás és a vizén való járás által Krisztus mintegy bevezette az Oltáriszentségről tartandó nagy beszédét.

Ez a két csodálatos esemény, főleg az 5000-nél több ember megvendégelése a pusztában az 5 árpakenyérből és 2 halból, rendkívül felkeltette a zsidók érdeklődését Jézus iránt, úgyhogy erővel királynak akarták kikiáltani (Jn 5,1 kk.). Másnap a kafarnaumi zsinagógában Jézus felhasználta az ünnepélyes hangulatot arra, hogy a földi kenyérről egy más, magasabbrendű mennyei táplálékra terelje hallgatói figyelmét. A beszéd, amint azt a zsidók meg-megszakítják s Jézus mindig újra visszatér a nagy eucharisztikus gondolatra, az egész evangéliumnak egyik legdrámaibb részlete.

Azok a zsidók, akik még nem tudták, hogy Jézus csodálatos úton, a vizén járva jött át a tengeren, csodálkozva kérdik: „Mester, mikor jöttél te ide?” Jézus kitérőleg felel, de már célozva a mennyei kenyérré, melyről beszélni akar: „Bizony, bizony, mondom nektek: kerestek engem, nem azért, mert jeleket láttatok, hanem mivel ettetek a kenyerekből és jóllaktatok. Fáradozzatok, de ne olyan eledelért, mely veszendő, hanem azért, mely megmarad az örök életre, melyet majd az Emberfia ad nektek.” Tehát egy magasabb rendű, örök életre megmaradó kenyérről van szó; és ezt a kenyeret ő, Krisztus fogja adni. Figyelemreméltó körülmény: még nem adta meg, hanem csak meg fogja adni. S midőn a zsidók kérdezik, hogy mit jelent ez s hogyan keressék ők azt, amit Isten készít nekik, Jézus így felel: Azáltal, hogy „higgyetek abban, kit ő küldött”.

Erre a zsidók, mintegy cselt vetve neki, hogy még egy olyan kenyérszaporítás-féle csodát műveljen, e különös kérdést intézték hozzá: „Dehát micsoda csodát művelsz te, hogy higgyünk benned?” S mintegy ráveendők őt arra, hogy a kenyérszaporítás csodáját állandósítsa, így okoskodnak neki: „Nézd, atyáink a pusztában mannával táplálkoztak”... Mintegy azt akarják ezzel mondani: táplálj bennünket te is állandóan mannával s akkor majd buzgó híveid leszünk.

Ez a pillanat, a mannára való célzás, melyet Jézus bizonyonnyal készakarva provokált, volt a legjobb alkalom az Oltáriszentség tanának kifejtésére. Jézus nem is késlekedik: egész nagyszerű és csodálatos kijelentést tesz s a hangon is, melyet megüt, észre lehet venni azt az emelkedettséget, mely e rendkívül nagy s az ő személyére oly fontos következményekkel járó hittitok első kijelentésekor annyira helyénvaló volt.

„*Bizony, bizony mondom nektek, – így kezdi s ez a bevezetés mindig valami nagyfontosságú kijelentést sejtet – nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igazi mennyei kenyeret. Mert Isten kenyere az, mely mennyből szállott le s életet ad a világnak.*”

A zsidók még mindig valami testi táplálékra gondolnak s csak az izgatja őket, hogy vajon aztán ez a kenyér mindig meg fog-e jönni az égből. Azért így szólnak közbe: „Uram, csak add is meg nekünk *mindig* ezt a kenyeret!”

Jézus ekkor visszatér az ő témájára s hogy elvágjon minden kicsinyes, anyagias félreértést, mintha valami testi táplálékról volna szó, egészen világosan kimondja: „*Én vagyok az élet kenyere. S aki hozzám jön, nem fog éhezni s aki én bennem hiszen, sohasem szomjúhozik.*” (25–35)

Mindeddig Jézus egyetlen szóval sem beszélt a kenyér, vagy bor színe alatt való jelenlétéről. Először csak magát a lényegét adja elő: azt, hogy ő maga, valahogyan, valamely egyelőre még nem részletezett értelemben *táplálék* lesz azoknak, akik hozzá jönnek. Egyelőre mindenekelőtt a feltételeket sürgeti, melyek ahhoz szükségesek, hogy ő valakinek lelki táplálék legyen. E feltételek: az élő hit s a lelki táplálék után való vágyakozás, annak

keresése. S hogy e feltételeket minél jobban megértesse, a 36-ik verstől a 47-ig egyebet se tesz, mint a *hitet* erősíti hallgatóiban. S az egész e mondattal végzi: „Bizony, bizony, mondom nektek, aki hisz énbenem, annak örök élete lesz.”

Ügyszólván tapintani lehet, hogy itt Jézus azért hangoztatja a benne való hit szükségességét, mert valami nagy hittitokra akarja hallgatóit előkészíteni. Egyes szkeptikus evangélium-magyarázók, hogy az Oltáriszentségben való hit érveit gyengítsék, a fentidézett versre hivatkozva úgy okoskodtak, hogy az Úr Jézus csak a hitet követeli s az étel és ital alatt nem az Oltáriszentséget, hanem csak a *hitet* érti. Merő félreértés! Csak figyelmesen el kell olvasni az evangélium szövegét. A hit itt mindenütt, mint a következő kijelentések s ígéretek megértésének *feltétele*, mint az Oltáriszentség értékelésének *előkészülete* szerepel. Az Úr Jézus igenis hitet akar, mert csak hívő lélek részesülhet az ő táplálékában, más meg sem értené a kijelentéseit. De azért a hit mégis csak *előfeltétele* a lelki tápláléknak s nem maga a *táplálék*. Azért mondja Jézus ezt is: „Aki hozzám jön, nem fog éhezni s aki bennem hisz, nem fog szomjazni.” Vagyis: a hit által kell hozzá jönnünk s akkor aztán ő majd kielégít minket. A hit a feltétel s csak azután jön a táplálás és a kielégülés.

Alig mondja ki Jézus a hit szükségességéről az utolsó szót, azonnal visszatér ismét az előző témára e kategorikus mondattal: „Én vagyok az élet kenyere.” S a zsidók manna-éhségére célozva folytatja: „Atyáitok mannat ettek a pusztában és meghaltak, ugyebár? Nos, a kenyér, amelyről én beszélek, az égből száll alá, de úgy, hogy aki abból eszik, nem hal meg.” És a zsidók nagy ámulatára hozzáteszi: „Én vagyok az az eleven kenyér, mely az égből szálltam alá; s aki majd enni fog ebből a kenyérből, az örökre élni fog.”

Ez még nem okvetlenül Eucharisztia, ezt még lehet egyszerűen Jézus személyére vonatkoztatni. Mégis képzelhető az a hatás, amelyet ez a szó a jelenlevő zsidókra tett. Mi ez? Mit jelentsen ez? Mily értelemben mondhatja Jézus, hogy ő kenyér? Égből leszállott kenyér, amelyet az embernek „enni” kell, hogy örök élete legyen? Enni: miképpen? Átvitt értelemben-e, azáltal, hogy hiszünk benne? Vagy valami más, csodás és szószerinti értelemben? Ez a második feltevés oly rendkívüli, szokatlan, valószínűtlen értelműnek látszhatott nekik, hogy Jézusnak további magyarázata nélkül nem merték volna ezt a szándékot feltételezni róla. Egyelőre, míg Jézus világosabban nem szól. A kíváncsiságuk tehát tetőpontra hágott, amikor Jézus a következő váratlan kijelentést tette s ezzel a kérdést éppen a rendkívülbb, a csodásabb irányban döntötte el:

„És a kenyér, amelyet én a világ életéért adok, (nem más, mint:) – az én *testem*.”

Nem a hit, nem a tan, nem a lélek vagy a szeretet, vagy bármi más, nem is már egyszerűen: Ő, hanem: az ő teste. Egészen egyszerűen az ő teste, húsa.

Hát ez a szó bizony bombaként hatott a hallgatókra. Mint a felkavart hangyaboly, egyszerre izgatott mozgolódás, megütközés, tanakodás kelt a soraikban. Lehetetlen! Ez nem a felhőkből hulló mannat ígér, nem is csupán szép, vigasztaló s felemelő tanításokat arról, hogy ő maga akar valami átvitt módon táplálékunk lenni. Nem! Ez az ember nemcsak, hogy önmagát teszi meg a lelkek üdvözítő táplálékává, eledelivé, örök életet közvetítő kenyérré, nem a hitét, nem az egyénisége kisugárzását, nem a kegyelmét jelöli meg táplálékunk gyanánt, hanem: a *testét*, a húsat! Hihetetlen!

„A zsidók tehát – beszél az evangélium – tanakodtak egymás közt, mondván: Miképpen adhatja ez nekünk a testét eledelül?”

A feszült várakozás lüktető drámaiságában most Jézusnak végleg és világosan nyilatkoznia kellett. Meg kellett magyaráznia szavait s a zsidók félreértették, ha neki nem volt szándéka csakugyan a saját *fizikai testét* adni a világnak eledelül, ezt most határozottan *ki kellett volna jelentenie*. Nem lett volna rá semmi oka, de még joga sem, hogy ily fontos kérdésben készakarva tévedésben hagyja őket, – tévedésben, melyet ő maga okozott, ha nem úgy értette szavait, ahogy a zsidók értették: szószerint.

S Jézus csakugyan újra szól. Most jön a végérvényes döntés. Most dől el: szószerint értendő-e a „táplálék”, avagy csak képletesen. Szólj, Uram, ne hagyj a népet félreértésben! Oszlasd el a homályt! Ha félreértettünk, vond vissza, magyarázd ki a szavaidat! Egyetlen mondatodba kerül s örökre világos lesz, hogy szavaidat csak szimbolikusan kell érteni s csak képletes beszéd az, nem pedig hallatlan csoda, amit ígérsz s aminek elhívését oly nyomatékosan követeled!

Íme, mit mond hát Jézus a zsidók „tanakodó”, hitetlenkedő kérdezősködésére? Ünnepélyes nyomatékozással így folytatja:

„Bizony, bizony, mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia *testét* és nem isszátok az ő *véré*t, nem léssen élet tibennetek. Aki eszi az én *testemet* és issza az én *véremet*, annak örök élete vagyon; és én feltámasztom őt az utolsó napon. *Mert az én testem bizonynal (valóban) étel s az én vérem bizonynal (valóban) ital.* Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, énbennem marad és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya, és én élek az Atya által, úgy, aki *eszik engem*, az is él én általam.” (54–58)

Súlyos, világos, perdöntő szavak. Pattogó határozottsággal, félre nem magyarázható s el nem homályosítható egyértelműséggel adják meg a választ a kérdésre: *miként* akar Jézus a világ éltető eledele, az élet kenyere lenni. A zsidók kételkedésére s minden idők kishitőségének örök cáfolatául kategorikus nyíltsággal szögezik le a *valóságos jelenlét tanát*: az Oltáriszentség tételét.

*

Ezeket a szavakat, az Oltáriszentség ígéletének, előzetes meghirdetésének ezt az *aranybulláját* kissé tüzetesebben illik szemügyre vennünk s értelmükbe behatolnunk.

Mérlegelnünk kell:

1. magukat az itt közölt kijelentéseket,
2. a körülményeket s az összefüggést, melyek közt tétettek,
3. a hatást, melyet a zsidókban és tanítványokban keltettek.

1. A kafarnaumi beszéd kijelentései

Jézus a kérdezett részletben mindenekelőtt a *legnagyobb nyomatékkal s a legkülönbözőbb formákban, de határozottan s ismételten állítja, hogy az ő teste s vére valóban eledel s ital lesz*, amelyet magunkhoz kell vennünk, ennünk és innunk, hogy általa az örök életet elnyerjük.

Ezt mondja Jézus egymásután hatszor. Egyszer állító és egyszer tagadó alakban. Egyszer feltételes és egyszer kategorikus mondatban. Megvilágítja az Atyától nyert küldetéssel, ellentétbe helyezi a zsidók ószövetségi manna-ajándékával. Egyszer azt mondja: aki eszi az én testemet s issza az én véremet stb., máskor ugyanezt röviden így mondja: „aki *engem eszik*” (58).

Hogy szavait teljes komolysággal, képletek nélkül s szószerinti hűséggel kell érteni, kiviláglik az ünnepélyes bevezető szólamból is: „*Bizony, bizony, mondom nektek...*” így mindig csak nagyon fontos, komoly, bizonyos fokig meglepő kijelentést szokott bevezetni. Sőt mintha kifejezetten s jó előre ki akarná zárni a kései tagadók és kételkedők jelképes magyarázatát, azt mondja: „Mert az én testem *bizonynal* étel és az én vérem *bizonynal* ital” (56).

Új e kijelentésekben, hogy Jézus itt az ő „teste” mellett most már külön említi a „vérét” is; amazt „ennünk”, emezt „innunk” kell, hogy örök életet nyerjünk. A vérnek s ivásnak ez a külön emlegetése nem jelenthet mást, mint újabb nyomatékot: itt nemcsak valami képletes Krisztus-vételről van szó, hanem az ő fizikai *teste és vére* élvezetéről.

Bátran kérdezhetjük: ha Jézus csakugyan *valóban* ételül és italul akarta volna hagyni a saját testét és véré, beszélhetett volna-e még világosabban? Hogyan fejezhetette volna ki ezt még jobban és még határozottabban? Hogyan zárhatta volna ki még kategorikusabban a merőben képletes, szimbolikus értelmezést? „Bizony, bizony, mondom nektek... az én testem valóban étel és az én vérem valóban ital”: mi értelme marad ezeknek a jézusi szavaknak, ha az étel csak *jelképezi* az ő testét s az ital csak jelképezi az ő véré, de *valójában* nem az?

Figyelemreméltó továbbá, hogy Jézus ezekkel a szavakkal egyúttal *parancsot* is ad, mégpedig örök élettel és örök kárhozattal járó parancsot: „Aki nem eszi az én testemet..., abban *nem lesz élet.*” Aki ilyen komoly parancsot, sőt fenyegető parancsot ad, annak nem szabad költőieskednie, nem szabad merő szójátékok kedvéért homályos szavakat használnia, annak nem szabad az embereket sötétségben hagynia a felől, miként kívánja szavait értelmeztetni. Ha nem szószerint érti a parancsot, meg kell magyaráznia, ki kell fejtenie, hogy hát milyen értelemben is kívánja, hogy szavaiban higgyünk s azok szerint cselekedjünk s így az örök halált elkerüljük. Jézus azonban *semmit ki nem magyaráz, semmit el nem tompít a szavaiból*: az örök életet köti ahhoz, hogy az emberek az ő testét egyék s az ő véré, de igyák. Kárhozatot, örök halált helyez kilátásba azoknak, akik ezt nem teszik s egyetlen szóval, egyetlen árnyalattal sem jelzi, hogy ezeket a szigorú parancsokat s utasításokat nem szószerint kell értelmezni.

Ennek bizony csak úgy van értelme, ha szavait csakugyan úgy érti, ahogy hangzanak; tehát szószerint s ha szószerinti elhívésüket s megtartásukat követeli.

Megjegyzendő, hogy Jézus araméi nyelven beszélt s a szemita nyelvekben ennek a kifejezésnek: „Valakinek testét (húsát) enni” van képletes értelme is, de határozott képletesége, amely annyit jelent, mint „valakit *gyűlölni, rágalmazni, elpusztítani*”. Ha tehát Jézus szavait *képletesen* kellene érteni, annak a keleti nyelvek szabályai szerint csak ez lehetett volna a képletes értelme: „aki *engem gyűlöl és elpusztít*, annak örök élete lesz”. Ennek aztán igazán nem volna semmi elfogadható értelme. Ezért sem érthették a zsidók Jézus kafarnaumi kijelentését képletesen. Csak nem akarhatta Jézus azt mondani, hogy az fog üdvözülni, aki őt gyűlöli s elpusztítja?

Valószínű, hogy Zwinglinek fogalma sem volt erről a keleti nyelvszabályról s egyáltalán nem mélyedt bele a kafarnaumi beszéd értelmébe, őt az akkori forrongások idején az ellentmondás szenvedélye vezette, a pártoskodás s a vallási forradalom lelkülete, amely komoly, higgadt eszmélődésre képtelen. Hogy aztán a későbbi protestánsok sem akarták a kafarnaumi beszéd világos értelmét elfogadni, emberileg sajnos, nagyon érthető, mert ahol a megszokás s a gyermekkortól fogva belénk szuggerált pártszellem beszél, ott kevés tere marad a nyugodt latolgatásnak. Elfogulatlan elmére azonban a fenti krisztusi kijelentések oly erővel hatnak, hogy ezrekre tehető ama protestánsok száma (főleg Angliában), akik éppen az Oltáriszentség tana miatt tértek vissza a katolikus Egyházba.

2. A kafarnaumi beszéd összefüggése és a körülményei

Megerősítik a fentieket a kafarnaumi beszédnek belső összefüggése és külső körülményei.

Mindenekelőtt nem szabad felednünk, hogy Jézus a szóbanforgó kijelentéseket *egyszerű emberek*, a nép fiai előtt tette. Nem akadémikusoknak, nem diplomatáknak, vagy szótékervényekhez szokott filozófusoknak beszélt, akik esetleg az egyszerű, világos szavak mögött is hajlandók valami rejtett, szimbolikus, képletes jelentőséget szimatolni. Jézus gyakran beszélt példabeszédekben, de csak azért, hogy ezzel még jobban megvilágítsa mondanivalóit, az elvont igazságokat, nem pedig azért, hogy elhomályosítsa azokat a tanítványai előtt. Csak azok nem értették meg az ő példabeszédeit, akik nem akarták vagy hitetlenek voltak.

Ha ellenfeleinknek igazuk volna, akkor ez volna az első és egyetlen eset, hogy Jézus a képletes beszéddel *valósággal elburkolta volna*, a kihámozhatatlanságig elrejtette volna, amit mondani akart. Ugyan mi jöjjön fel róla ezt éppen akkor, amikor nem is írástudókhöz, hanem a néphez s az egyszerű tanítványokhoz beszél? Hiszen akik megkísérelték szavainak merőben képletes értelmezést adni, maguk sem voltak soha egymás közt egységesek; rengeteget vitatkoztak egymás közt, hogy mi lehet e szavak képletes értelme; a legkülönbözőbb, a legeltérőbb magyarázatokat találták ki Jézus szavainak „megfejtésére”. Világos jeléül annak, hogy Jézusnak ezek a kijelentései, ha nem veendő egyszerű, közvetlen jelentésük szerint, teljességgel érthetetlenek. Hiszen másként magyarázta e szavakat Hus, másként Luther, másként Zwingli, másként Kálvin; sőt Rasperger Kristóf már 1577-ben nem kevesebb, mint 200-féle, meglehetősen eltérő értelmezést szedett össze a protestáns hittanmagyarázók idevágó műveiből.

Ugyan feltehető-e józanul, hogy amikor Jézus egyszerű embereknek ily magasztos és súlyos kijelentéseket tett, akkor a mondanivalóját olyan mesterséges homályba burkolta volna, hogy 1900 év múlva se lehessen megtalálni a szavainak voltaképpen, szándékolt, természetes értelmét? Holott, ha nem akarunk mindenáron a kákán is csomót keresni, mindenáron valami képletes értelmezést erőszakolni, akkor ezeknek a szavaknak értelme teljesen világos, ahogy teljesen világos volt Jézus hallgatói előtt is.

Mert – s ez a másik, igen fontos szempont – Jézus hallgatói, a zsidók s a tanítványok igenis *szó szerint értették* Jézus kijelentéseit. Kétségtelenül kitűnik ez abból, hogy – az evangélium elbeszélése szerint – a zsidók *ismételten félbeszakították Jézust a csodálkozás, sőt a megütközés kifejezéseivel*: „Zúgolódának tehát a zsidók ellene, mivelhogy azt mondotta: „Én vagyok az élő kenyér, aki mennyből szállottam alá.” (41) Majd ismét: „Vitatkoznak azért a zsidók egymás közt, mondván: Hogyan adhatja ez nekünk az ő testét eledelül?” Majd mikor Krisztus erre az ellenvetésre azzal felelt, hogy még világosabban és még határozottabban megismétli előbbeni kijelentéseit, az evangélista így folytatja: „Sokan tanítványai közül ezeket hallván, mondák: *Kemény beszéd ez, ki hallgathatja azt?* Tudván pedig Jézus magában, hogy miatta zúgolódnak tanítványai, mondá nekik: Ez titeket megbotránkoztat? Hátha majd látjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol azelőtt volt?... De vannak köztetek némelyek, akik nem hisznek!” Szent János szerint „ettől fogva sokan visszavonulának az ő tanítványai közül és már nem jártak vele. Monda azért Jézus a tizenkettőnek: Vajon ti is el akartok-e menni? Felel Simon Péter: Uram! kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak.”

Tehát: a zsidók s később a tanítványok közül is sokan *megütköztek azon a csodálatos kijelentésen*, hogy Jézus az ő testét és véréit eledelül és italul akarja hagyni nekünk, mint az élet kenyere. Zúgolódtak ellene s szavait „kemény beszédnek” tartották. Érdekes! Ha Jézus csak képletesen beszélt volna, ha csak jelképileg akart volna étel és ital lenni, ha csupán szimbolikusan kívánt volna az élet kenyere lenni, akkor ezen igazán *nem volt volna semmi csodálatos, semmi rendkívüli, semmi „megbotránkoztató”*. Akkor semmi értelme nem lett volna annak, hogy a zsidók e miatt meginogjanak a benne való hitükben, sőt még tanítványai közül is „sokan” elpártoljanak tőle s többé „már nem jártak vele”. Mert hiszen akkor semmi másról nem lett volna szó, mint egyszerű hasonlatról, képletről, ártatlan emlékjelről, ahogyan elvégre akármelyik bölcs, akármelyik nagy tanító is elmondhatná: *Én bizonyos értelemben kenyér vagyok s bizonyos értelemben táplálék*. Ebben még nincs semmi különös merészség, valószínűtlenség, semmi zúgolódni és ellenkezni való. A meglepő csak ott van, ha e szavakat *szó szerint* kell venni.

A zsidók *szó szerint* vették. És ha már felvetették a kételyt, Jézusnak okvetlenül felelnie is kellett s ha a szó szerinti értelmezés tévedés lett volna, Jézusnak bizonytalannal meg kellett volna nyugtatnia őket, hogy dehogy is, nincs semmi okuk az álmélkodásra, a csodától való félelemre. Nem ismételnie kellett volna egyszerűen, hogy „de bizony az én testem *valóban* étel

s az én vérem *valóban* ital”, hanem azt kellett volna mondania: Nos, emberek, értsük meg egymást, ne értsetek félre; szó sincs róla; nem mondtam én semmi különöset, semmi emberileg lehetetlent! Ne menjetek el merő félreértés miatt! Dehogyan akarom én csakugyan étel és ital formájában a valóságos testemet s a valóságos véremet hagyni nektek!

Jézusnak néhány egyszerű mondatába, néhány világos szavába került volna csak, hogy a „félreértést” tisztázza, a „példabeszédet” (ha ugyan azt) szokása szerint néhány szóval megmagyarázza. Miért nem tette? Miért hagyta hallgatóit meginogni a hozzá való hívő ragaszkodásukban? *Miért engedte szélnek még a tanítványok jókora részét is csak azért, mert rosszul értették őt?* Nem lett volna-e kötelessége, nem lett volna-e az atyai gondoskodás és jópásztori szeretet elemi parancsa, de a logika követelménye is, hogy legalább hát néhány szóval letompítsa szavainak borzalmasan egyértelmű s egyféleképpen is értelmezett jelentőségét?

Fontos körülmény ez is: Jézus máskor, ha képletes értelemben beszél, mindig feltünteti s megmagyarázza a képletességet, vagy legalább utal arra, hogy képletes értelemben beszél. Így, mikor Jákob kútjánál fáradtan leül s apostolai eledelt hoznak neki, ő, aki míg tanítványai étel után jártak, megtérítette a samariai nőt, nem akar enni, hanem így sóhajt fel: „Van nekem ennivalóm, melyről ti nem tudtok.” De midőn hajlandók voltak szavait szószerinti értelemben venni s azt kérdezték egymásközt: „Talán enni hozott neki valaki?”, Jézus azonnal kimagyarázza szavait s így szól: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött.” S ezt ugyanaz a János evangélista beszéli el, – két fejezettel előbb – mint aki alább az eucharisztikus beszédet közli (Jn 4,32–34). Éppígy tesz Jézus, amikor Nikodémusnak az „újjászületés” szükségességét magyarázza. Nikodémus azt kérdi: „Hogyan születhetik újra az ember? Visszatérjen az anyja méhében?” Mire Jézus azonnal a segítségére siet és felvilágosítja őt, hogy az újjászületés itt csak lelki, átvitt értelemben veendő s bár mindenekelőtt itt is egyszerű hitet kíván, mégis azonnal megmagyarázza neki, mit ért újjászületésen (Jn 3,3–21). *A félreértések felderítése s helyes megmagyarázása Jézus tanítási módszerének egyik állandó eleme.*

Am Jézus itt *nem magyaráz ki semmit*, nem von vissza semmit. A kételkedő, zúgolódó szavakra csak egy felelete van: megismétli, amit mondott, még világosabban, még határozottabban. S nyomban rá megrója azokat, akik nem akarnak hinni a szavaiban! Jól értsük meg: nem azokat rója, akik talán nem találják el a szavainak rejtett s legyengített értelmét, hanem egyszerűen: akik nem hisznek azokban! „Ez titeket megbotránkoztat? Hát ha majd látjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol azelőtt volt?” (62.3). „Bizony, bizony, mondom nektek, aki hisz énbenem, örök élete legyen.” (47) „De vannak közületek némelyek, akik nem hisznek.” (65) S végül a még megmaradt tanítványaihoz, a „tizenkettőhöz” fordul s őket is nyílt színvallásra kényszeríti: „Vajon ti is el akartok-e menni?” Ami lényegében ugyanannyi, mint: „Ha nem hiszitek, ti is valamennyien elmehettek!” Jézus tehát hajlandó az utolsó hű tanítványokat is feláldozni, hajlandó visszautasítást tapasztalni összes eddigi hallgatói részéről, ha nem hiszik, amit ő nekik a „valóságos ételről” s „valóságos italról”, az ő testéről s vérééről mondott. De visszavonni, kimagyarázni, letompítani, elhomályosítani a szavaiból nem enged és nem hajlandó *egyetlen betűt sem!*

Voltak, akik nem tudván tagadni Jézus szavainak határozottságát, végső kibúvóul Jézusnak ebbe a mondatába kapaszkodtak bele: „A szellem az, ami él, a test nem használ semmit; az igék, amelyeket én szólottam nektek, azok *szellem és élet.*” (64) Ebből azt akarták kihozni, hogy íme, Jézus mégis csak valami „szellemi” értelmet tulajdonít a szavainak. Nem igazi test az, csak a „szellem és élet” értelmében az! Lelki test, vagyis: *nem test!*

Valóban különös, kétségbeesett érvelés! Mi az a „lelki test”? Annyit jelent-e a „lélek”, hogy nem igaz, amit Krisztus mond?

Jézus a szóbanforgó helyen arra mutat rá, hogy az ő szavainak hinni kell, nem pedig megbotráncozni rajtuk. Ehhez fűzi hozzá, hogy nem a test szerint kell ítélni, hanem a lélek szerint, mert csak akkor lesz bennünk élet. Azaz: arról, amit mond, a valóságos jelenlét csodájáról, nem szabad a test, az érzékek szerint ítélnünk, mert akkor persze nem hihetjük el, hogy amit mi a mi testi érzékünkkel eledelnek látunk, az valójában Jézus teste s amit itálnak látunk, az valójában Jézus vére. A hit nem a test, nem az érzékek funkciója, hanem a léleké, a szellemé, a kegyelemé. Ezért fűzi is hozzá rögtön utána: „De vannak közületek némelyek, akik *nem hisznek*.” Tehát nem azt fűzi hozzá: de vannak közületek, akik még ott is hinni akarnak, ahol nem kell, s akik szószerint veszik a kinyilatkoztatásaimat, holott azokat valami titokzatos belső szellemiség szerint természetesen is magyarázhatnák..., hanem: „vannak, akik *nem hisznek*”; vannak, akik csak a test szavára hallgatnak. Igazán érthetetlen, hogyan lehet a fenti mondatot, a „szellem és élet” kifejezést félremagyarázni s éppenséggel a visszájára fordítani annak, amit az Úr előtte is, utána is világosan kijelent s amit a közvetlen összefüggés is annyira aláhúz!

*

Mindezt végül megerősíti a megfontolás, hogy elvégre Jézus az Isten Fia s így *mindentudó és előrelátó volt*. Hívó keresztények között nem lehet kétséges, hogy Jézus nem tapogatózott, amikor a jövőre nézve tett kijelentéseket, hanem a *jövőbe látott* s az Egyház jövődjét fejlődését éppúgy tudta, mint a múltat vagy a jelent. Ha már most Jézus tudta a jövőt, akkor bizony tudta azt is, hogy szavait a kereszténység *szószerint fogja érteni hosszú századokon át*. Hogy nemcsak összes tanítványai s nemcsak az első keresztények mind, hanem másfél évezreden át *valamennyi híve és követője ilyképpen fogja értelmezni* az ő szavait, tudniillik a *valóságos jelenlét értelmében*.

Mert történeti tény, hogy Jézusnak e kijelentéseit a kereszténység óriási tömege szóról-szóra értette egészen a 16. századig. Amennyiben tehát Jézus nem szószerinti értelemben kívánta volna értetni kijelentéseit s *ezt egyetlen szóval meg nem magyarázta*: ezzel nemcsak tanítványait s hallgatóit ejtette volna tudatosan csalódásba, hanem valósággal *félrevezette volna összes híveit, az egész kereszténységet, évszázadokon, évezredekken át!* Akkor, bármily borzasztó e szó, Jézus lenne a világtörténelem legnagyobb ámitója! Így félrevezetni az embereket, évszázadokon, évezredekken át, úgyszólván bálványimádásba vinni őket, csak azért, mert nem beszélt világosan, mert nem tompította le szavainak jelentőségét s mert nem fűzött hozzájuk egyetlen kimagyarázó megjegyzést, egyetlen utalást sem arra, hogy ez csak képletes beszéd! ... Sőt a „tévedést” ily határozottan provokálni nemcsak ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem” s „Ez az én vérem”, hanem majdnem még inkább ezekkel: „*Bizony, bizony, mondom nektek, ha nem eszitek*”..., és: „mert az én testem *valóban* étel és az én vérem *valóban* ital”: mi volna ez más, mint *rettentő, felelőtlen könnyelműség, világcsalás, félrevezetés!*

Feltehető-e az Üdvözítőről, a legjobb Atyáról, az Isten Fiáról, a lelkek hű pásztoráról, a legtisztább jellemről, aki mindenben a teljes igazmondás mellett tört lándzsát s aki az ő kijelentéseiben való hitet az örök kárhozattal terhe alatt követelte, hogy örök kárhozattal való fenyegetés között vigye bele Egyházát, szereteteinek millióit és százmillióit a legképtelenebb tévedésbe, babonába, fétis-tiszteletbe? Hogy valamit *imádtasson velük, ami valójában nem ő, nem az Isten, hanem egyszerű kenyér?* S szélnek eresztette volna azokat, akik nem akarták elfogadni ezt az – ámitást?

A kafarnaumi beszéd nyomán két táborba szakadtak, akik Jézust hallgatták. Az egyik rész hitt neki, a másik nem hitt s eltávozott tőle. Lehetséges-e, hogy azoknak lett volna igazuk, akik *nem hittek benne?*

S ezzel a kettészakadással: a „kemény beszéden” megütköző zsidók s a Jézus szavában feltétlenül hívó tanítványok szétválásával fejeződik be a János evangéliumának 6-ik fejezete: az evangéliumoknak egyik legnagyobb szerű s legdrámaibb részlete. Ezen ismeri meg Jézus az ő igazi tanítványait: akik hisznek őbenne, azok *nem riadnak vissza a szeretet ama csodájától sem*, melyet az Oltáriszentség magában foglal. Akik pedig nem hisznek neki, akik „kemény beszédnek” tartják az ő legsodálatosabb intézkedését, azok azzal a kislelkű kérdéssel tagadják meg a hitet: „Már hogyan adhatná ez nekünk az ő testét eledelül?”

Ez a szomorú tagadás azóta sem szűnt meg. Ma is kétfelé szakad a világ az Oltáriszentség körül: a hit és hitetlenség világára, s ez a megoszlás megvan, sajnos, a mai napig.

*

Az eucharisztikus beszéd után az apostolok még csak annyit tudtak, hogy Jézus valami különös, emberileg érthetetlen módon saját testét és vérének ígérte nekik táplálékul, lelkük örök életének biztosítására. Hogy milyen alakban? Hogyan? Milyen közelebbi körülmények között? Kenyér és bor színében-e, avagy másképp? – ezt a János-evangélium 6-ik fejezetében közölt kijelentésekből még nem tudhatták. A megoldást, a teljes világosságot csak az utolsó vacsora hozta meg.

Csak amikor Jézus a szertartásos jellegű lakoma végeztével kezébe vette a kenyeret s utána a kelyhet s ünnepélyes hálaírást mondván, így szólt: „*Vegyétek és egyetek ebből mindnyájan: mert ez az én testem és ez az én vérem kelyhe*”, csak akkor hullott le végleg a fátyol a tanítványok szeméről az eucharisztikus beszéd voltaképpen értelmétől. Csak ennek az aktusnak fényében értették meg az apostolok, hogy Jézus a lélek táplálása céljából *a testi kenyér és bor leplét* választotta s annak színe alá rejtte saját testét és vérének, melyet a lélek táplálékául már előbb megígért.

A csoda óriási volt, minden emberit messze meghaladó; de aki Krisztus szavaiban nem kételkedett, arra nézve a kafarnaumi beszéd értelmét összevetve a vacsoraszobában mondott szavakkal, többé semmiképp sem lehetett kétséges.

Sem a kafarnaumi beszéd egyedül, sem az utolsó vacsora, hanem mind a kettő *együttesen* tartalmazza a katolikus tan teljes, világos értelmét. Az utolsó vacsora megadja a megoldást a kafarnaumi beszéd után még esetleg fennmaradt kérdésekre, a „hogyan?” kérdésre. A kafarnaumi beszéd pedig megadja a teljes értelmét annak, amit az Úr az utolsó vacsorán művelt. Megmondja, mit értett Jézus e szavakkal: „ez az én testem” és: „ez az én vérem”.

Az első *ígéret és előkészítés* volt, a másik a *cselekedet és beteljesedés*.

*

Megerősíti mindezt, hogy ugyanezeket a gondolatokat fejtik ki *már az ősegyház atyái*, legelső nagy egyháztanítói, bizonyosságául annak, hogy Jézusnak idézett s megtárgyalt kijelentéseit illetően a keresztény ókorban *nem volt vita, nem volt értelmezési különbség*. Térjünk csak át ezekre az őskeresztény tanúságtételekre!

Szent Pál tanúsága az Oltáriszentség mellett

Hogy az őskeresztények már az apostolok korában hittek az Oltáriszentségben s a valóságos jelenlétben, kitetszik az újszövetségnek időbelileg valószínűleg egyik legrégebbi iratából, Szent Pál apostol első leveléből a korinthusiakhoz (11,23 s kk.).

Szent Pál ezen a helyen szemére veti a korinthusiaknak, hogy elfelejtették az ő tanítását az Úr vacsorájának megtartásáról, mert egyházi összejöveteleiken már nem magát az Úr

vacsoráját tekintik legfontosabbnak, hanem egyszerűen a közös étkezést. Még hozzá a gazdagok azon vetélkednek, hogy ők jobb és több enni-innivalót hoznak magukkal erre a szeretetlakomára. „Midőn tehát egybegyűltek, ez már nem az Úr vacsorájának evése, mert kiki a saját vacsoráját veszi elő, hogy megegye. És az egyik éhezik, a másik meg dőzsöl.” Szent Pál megrója őket: „Vajon nincsen-e házatok az evésre és ivásra? Vagy megvetitek Isten egyházát és megszegyenítitek azokat, akiknek nincsen? Mit mondjak nektek? Dicsérjélek-e titeket? Ebben nem dicsérlek!” (20–22)

Most aztán rámutat Szent Pál arra, hogyan is kell az Úr vacsoráját Jézus parancsa szerint felfogni s megülni, s hogy az bizony egészen más, mint a pusztá vacsorázgatás az Úrvacsora emlékére!

„Mert én az Úrtól vettem, – úgymond – amit közöltem is veletek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vevén a kenyeret és hálát adván megtöré és monda: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképpen a kelyhet is, miután megvacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok az én emlékezetemre. Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jó. Aki tehát méltatlanul eszi ezt a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Tehát vizsgálja meg magát az ember és úgy egyék ebből a kenyérből is igyék ebből a kehelyből; mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét.”

Szent Pál tehát itt először is megismétli az Úrvacsora lényegét: a kenyér és bor átváltoztatását Jézus testévé és vérévé az ő emlékezetére, az Úr halálának hirdetésére, míg az Úr eljő, azaz a világ végezetéig. Azután néhány gyakorlati utasítást fűz hozzá, ami a mi szemünkben megint rendkívül fontos, így nevezetesen ez a mondat: „Aki tehát méltatlanul eszi ezt a kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, *vétkezik az Úr teste és vére ellen.*” (27)

Jól figyeljük meg: megint nem az Úr emléke ellen, nem egy szent jelvény vagy szimbólum ellen vétkezünk a méltatlan közeledéssel, hanem: az Úr *teste és vére ellen!* Mégcsak nem is mondja Szent Pál, hogy aki méltatlanul eszi ezt a kenyeret, vétkezik az *Úr ellen*, hanem kifejezetten: az *Úr teste ellen!* Ennek sincs semmi értelme, ha nincs ott Jézus teste, ha a kenyér csak *jelenti* Jézus testét.

Kinek jutna eszébe, pl. ha valaki meggyaláz egy szent jelvényt, mondjuk a király képét, vagy a haza zászlóját, azt mondani, hogy akkor az illető vétkezett a király *teste* és a haza *teste* ellen? Vagy aki megbecsteleníti a keresztvizet, hogy az vét a Szentlélek teste ellen? Szent Pál szerint tehát a megáldott kenyér csakugyan nem csupán jelképe az Úrnak, hanem a *teste*, s a megáldott bor nem *jelképe* az Úrnak, hanem a *vére!*

Majd tovább folytatja az Apostol: „Mert aki méltatlanul eszik és iszik, *ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét.*” (28,29) Ez bizony megint nagyon erős tanúságtétel a mellett, hogy az őskeresztények hittek Jézus *valóságos jelenlétében* a megáldott (átváltoztatott) kenyér és bor színe alatt. Ítéletet, kárhozatot eszik, aki méltatlanul, bűnös állapotban eszi ezt a kenyeret.

Ez is igen sokatmondó kijelentés. Merő jelképet, ha mégoly szent és nemes is és ha még annyira Krisztusra emlékeztet is, éppenséggel, méltatlan ember is használhat, hacsak jószándékkal teszi. Ezért még nem kellene okvetlenül s e címen elkárhoznia. A zsidókról sem mondja sehol a Szentírás, hogy azzal külön vétkeztek volna s kárhozatra lettek volna érdemesek, ha esetleg bűnös állapotban ették a húsvéti bárányt vagy a mannát; pedig a húsvéti bárány s a manna is szent jelkép volt, az Üdvözítő előképe, a jövődő Megváltó szimbóluma. Azonban már „ezt a kenyeret”, vagyis az *Úr testét* bűnös ember Szent Pál szerint nem veheti magához, új bűn s kárhozat nélkül, hacsak a bűnbánat révén előbb meg nem tisztult. Mert úgymond az Apostol, ítéletre, kárhozatra méltó cselekedet úgy venni ezt az ételt s italt magához, hogy valaki „meg nem különbözteti az Úr testét”, tudniillik a

közönséges eledeltől. A megáldott s átváltoztatott kenyér tehát nem igazi kenyér többé, s a megáldott kehely nem igazi bor, azt „meg kell különböztetni” a kenyértől s bortól, mert az „az Úr teste” s vére.

Szent Pál elég bőven s kimerítően beszél az Úr vacsorájáról, nyomatékosan hangoztatja, hogy itt az Úr teste s vére van jelen. De elég hosszas előadása során sehol egyetlenegy szóval sem árul el olyasmit, amiből arra lehetne következtetni, hogy ő vagy az első keresztények az Oltáriszentség kenyérében s kelyhében csak *jelképet* láttak volna. Éppen ellenkezőleg!

Megerősíti ugyanezt, hogy ugyancsak Szent Pál ugyanabban a korinthusi levélben, az előző fejezetben ezzel igyekszik az új keresztényeket a bálványáldozatok lakomáin való részvételtől visszatartani, hogy hiszen aki ebből a kenyérből s kehelyből részesül, az az Úr testét s vérét veszi magához. Így szól: „Az áldás kelyhe (ez a hebraizmus annyit jelent, mint: a megáldott kehely), melyet megáldunk, nemde *Krisztus vérében való részesülés-e?* És a kenyér, melyet megtörünk, nemde az *Úr testében való részesülés-e?*” Majd hozzáteszi: „Amit a pogányok áldoznak, ördögöknek áldozzák és nem Istennek. Nem akarom pedig, hogy az ördögök társai legyetek. *Nem ihatjátok az Úr kelyhét és az ördögök kelyhét.* Nem lehettek részesei az Úr asztalának és ördögök asztalának.” (10,16–21)

Itt megint észre kell vennünk valamit. Az Apostol a megáldott kenyér s kehely élvezetéről nem azt mondja, hogy ez valami Krisztussal való szellemi, jelképes egyesülés, amint a bálványáldozatokban való részvétel az ördögökkel való lelki, *szellemi* egyesülés (az „ördögök társairól” nem mondja, hogy az ördögök *testében* részesülnek!). Hanem ezt mondja: a „kenyér” vétele „az Úr *testében* való részesülés” és a kehely „Krisztus *vérében való részesülés*”. Hogyan mondhatná ezt, ha csak jelképről volna szó?

Nem csoda, hogy már az ősegyház egyik nagy hittudósa, Jeruzsálemi Cyrill, e tanúságok alapján így kiáltott fel:

„Mínthogy tehát ő maga (Krisztus) kijelentette s kimondta a kenyérről: ez az én testem, ugyan ki mer még kételkedni? S mínthogy a borról maga állította s mondta: ez az én vérem: vajon ki kételkedhetnék benne valaha, azt mondván, hogy nem az ő vére? Valamikor Jézus a vizet, amely pedig hasonló a borhoz, a galileai Kánában átváltoztatta; s akkor mi ne tartsuk elég méltónak arra, hogy higgyünk neki, amikor a bort a vérévé változtatja át?”

Az őskeresztény irodalom tanúsága az Oltáriszentség mellett

Az őskeresztények hitének vizsgálata azért jelentős minden hittani kérdésben, mert az őskeresztények közelebb voltak Jézus és az apostolok korához, az élőlőszóbeli tanítás tehát frissebben, hívebben, elevenebben csörgedezett köztük apáról-fiúra, nemzedékről-nemzedékre, sőt mondhatnók: prédikációról-prédikációra; úgyhogy a régi egyház hite e tekintetben indirekte éppoly meggyőző történelmi érv, mint magának a Szentírásnak világos szava.

Márpedig az ősegyház kétségtelenül hitte Krisztus jelenlétét az eucharisztikus színek alatt. Ezt illetőleg a sokszoros és félre nem érthető tanúbizonyságoknak olyan erdejével rendelkezünk, hogy ha egyáltalán van a világon történelmi igazság: ez az, hogy az őskereszténység Jézus szavait az utolsó vacsorán igenis szószerinti értelemben vette. Ha pl. a 16. század úgynevezett szakramentáriusai, Zwingli és követői, kellőleg ismerték volna ezeket a szövegeket, bajosan mertek volna arra vállalkozni, hogy a valóságos jelenlét tanát tagadóba vegyék.

Tudnunk kell, hogy a keresztény írók az első századokban egyes keresztény tanokat iparkodtak lehetőleg titokban tartani, nehogy a pogányoknak és zsidóknak ok nélkül gúnyolódásra adjanak alkalmat („disciplina arcani”, a „titoktartási fegyelem”). Maga az

apostoli hitvallás is számos fontos keresztény hittitokról nem emlékezik meg. Aki kereszténnyé akart lenni, annak eleinte csak a fontosabb igazságokat mondták meg s csak miután szándékának őszinteségéről meggyőződtek, avatták be őket a „titkokba”.

Így főleg az Oltáriszentségről gyakran csak nagyon burkoltan szólnak az őskeresztény írók, félve, hogy műveik avatatlan kezekbe kerülhetnek. E mellett azonban úgy fejezték ki magukat, hogy aki a keresztény igazságokról már tudott, nagyon könnyen megérthette a célzásokat. Egyszer-egyszer meg is jegyzi egy-egy ilyen író: „A beavatottak tudják, mit akarok mondani” (Origenes). Különösen kitűnik ez a titoktartó szándék pl. Szent Epifániusnak ebben a sajtóságosán hangzó mondatában: „Felkelvén pedig Jézus a vacsorától, kezébe vette *ezeket* („ταδε”, ti. a kenyeret és a kelyhet, de Epifánius ezt nem mondja ki) és hálát adván monda: Ez az én *ezem* (τουτο μου εστι ταδε).”

E titoktartás ellenére az Oltáriszentségről *mégis annyi s oly világos tanúságtételünk* van az ősrégi keresztény írók részéről, mégpedig az *egész keresztény világról*, Keletről éppúgy, mint Nyugatról, hogy az ősi keresztény egyházak erre vonatkozó hite felől egyáltalában *nem kételkedhetünk*. Ezek a tanúságok mind azt tanítják, hogy a kenyér és bor színe alatt, mihelyt a pap az átváltoztatás igéit kiejtette, már *nem kenyér és bor* van jelen, hanem *Krisztus teste és vére*. És valamennyi ebben látja a *keresztény hittitkok legmélyebbikét*, a legcsodálatosabb ajándékot, melyet Krisztus az emberiségnek és Egyházának hátrahagyott. Aki ebben nem hisz, mondja pl. éppen a fentidézett Epifánius (†403), „az végleg elveszíti Isten kegyelmét és az üdvösséget”.

Az Oltáriszentség tana oly kimagasló helyet foglalt el már az ősi hitéletben, hogy annak szóvátételét sehogy sem kerülhették el. Szóltak is róla úgyszólván valamennyien.

Lássuk e tekintetben az első századok hitét; azután az ősi liturgiák tanúságtételét; azután a nagy egyházatyáékét.

Az első századok tanúsága a valóságos jelenlét mellett⁸

Itt van mindjárt **Szent Ignác** antiochiai püspök, a vértanú (†107 körül), aki azzal érvel a dokéták ellen (akik azt tartották, hogy Jézus nem volt igazi ember, hanem a megtestesülésben csak látszólagos testet vett fel), hogy hát akkor az Eucharisziában sem lehetne jelen Jézus igazi teste! Ezt írja Ignác a dokétákról: „Tartózkodnak *az Eucharisziától és az imádságtól azon a címen, hogy nem hiszik, hogy az Eucharisztia a mi Üdvözítőnk, Jézus Krisztusnak a teste; az, amely a mi vétkeinkért szenvedett s amelyet az Atya az ő jóságában feltámasztott.*” S mindjárt hozzá is teszi, hogy ez tévtan: „Akik tehát az Isten ajándékának (az Oltáriszentségnek) ellene mondanak, azok civódások közt halnak meg. Pedig jobb lett volna nekik szeretetet gyakorolniok, hogy majd ők is feltámadhassanak.” (Ep. ad Smyrn. 7.) Megjegyzendő, hogy az utolsó mondatban a „szeretetet gyakorolniok” helyén a görögben αγαπαν áll, ami annyit is jelenthet, hogy agapét ülni, azaz a szeretetlakomát megülni.

Másutt pedig azt írja a filadelfiai keresztényeknek, hogy éljenek mind ugyanazon Eucharisziával (hálaáldozattal), „mert, úgymond, csak egy az Úr Jézus Krisztus teste és egy az ő vérenek kelyhe, mely mindnyájunkat egyesít”. Az efezusiakhoz írva az Eucharisziát így nevezi: „A kenyér, mely a halhatatlanságnak gyógyszere, ellenszer a halál ellen, amely Jézus Krisztus által örök életet ad.”

⁸ Lásd bővebben: A. Struckmann: Die Gegenwart Christi in der hl. Eucharistie nach den schriftlichen Quellen der vornizänischen Zeit, Wien, 1905.

Hasonlóképp nagy fontosságot tulajdonít az Oltáriszentségnek az első század végéről származó **Didaché** („A 12 apostol tanítása”) című öskeresztény könyv is. Íme, az első század, az *apostolok századának hite!*

Szent Jusztinus, a vértanú és bölcselő (†163/167), Apológiájában röviden leírja a keresztények istentiszteleti szertartását s itt az Eucharisziáról így beszél: „Ezt az ételt mi Eucharisziának hívjuk;... mert ezt *nem mint közönséges kenyeret és közönséges italt vesszük*, hanem amint az Úr szava által testté lett a mi Üdvözítőnk Jézus Krisztus, és test s vér volt a mi üdvösségünkért, úgy azt tanultuk, hogy a táplálék is, amelyben testünk s vérünk az átváltozás révén tápláltatik, ama *megtestesült Jézusnak teste és vére*, miután az a táplálék az ő szavait tartalmazó ima által Eucharisziává lett.” (I. 65, 66)

Szent Irenaeus, a lyoni püspök s vértanú (†202), a gnosztikusokkal vitatkozik, kik tagadták a teremtést s a feltámadást. Ezekkel szemben a következőket írja: „Akkor hogyan tudhatják, hogy a kenyér, amely felett az eucharisztikus ima mondatott, *az ő Uruk teste s a vérének kelyhe?* ... S hogy mondhatják, hogy az a test, amelyet az Úr teste táplált, végromlásba dől s nem nyer többé életet? ... Mert ahogy a közönséges, földi kenyér, mihelyt az Isten parancsát veszi, már nem közönséges kenyér, hanem Eucharisztia, amely két elemből áll: földiből és égiből, úgy a mi testünk is, ha az Eucharisziában részesül, már nem romlandó, hanem a feltámadás reményét bírja.” (Adv. haer. 4,18)

Alexandriai Kelemen (†210 kl.) így ír: „Az Ige így szól: Egyétek az én testemet s igyátok az én véretem. Ezt adta nekünk Isten sajátos táplálékul: testét nyújtja s vérét önti ki, úgyhogy semmi sem hiányzik a kicsinyek táplálására. Ó, mily csodálatos titok!” (Paedag. 1,6)

Egyik legerősebb tanúja az első keresztény koroknak **Tertullianus**, a keményszavú hitvédő, aki később, sajnos, rigorizmusa miatt elszakadt az Egyháztól. De azért az Oltáriszentség hite erős maradt benne, így ír: „A keresztények testét Krisztus teste s vére táplálja, hogy ezzel lelkük is Istenből kövérédjék.” (De resurr. 8.) Ama keresztények ellen, akik megengedettnek tartották az apró pogány bálványokkal való kereskedést, így kel ki: „A buzgó hit fájdalmasan emeli fel szavát az ellen, hogy a keresztény ember a bálványoktól jöjjön a templomba... s hogy azzal a kezével érintse⁹ az Úr testét, amellyel az ördögöket mintázta ki. Sőt még ez sem elég! Még csak hagyján volna, ha mások kezéből veszik, amit aztán megszenteltetnek. Azonban még a papi rendbe is felveszik a bálványok készítőit. Ó büntény! A zsidók csak egyetlenegyszer vetették ki kezüket Krisztus ellen; ezek pedig nap-nap után *szaggatják Krisztus testét*. Megérdemelnék, hogy a kezüket vágnák le nekik!” (De idolol. 7.) Tehát Tertullianus szerint le kellene vágni azoknak a méltatlan papoknak a kezét, akik egyik percben bálványokat faragnak s árusítanak, másokban az Oltáriszentséghez nyúlnak, Krisztus testét „szaggatják”! Az Oltáriszentség, a megáldott kenyér s bor neki nyilvánvalóan „Krisztus teste s vére”.

Origenes is (†250 kl.) nyíltan „Krisztus testének” nevezi az Eucharisziát. Így szól ugyanis a hanyag keresztényhez: „Nem félsz-e magadhoz venni *Krisztus testét*, mintha tisztán s szennytelenül járulnál az Eucharisziához ...? S nem gondolsz-e arra, ami írva van: hogy Ezért van köztetek sok beteg és erőtlen és alusznak sokan? Miért betegek? Mert nem ítélik meg s nem vizsgálják meg magukat s nem értik meg, mit jelent az Egyházhoz tartozni s mit jelent ilyen felséges szentséghez járulni!” (Hom. 2. in Ps. 37, 6.) Majd ismét: „Istentiszteletekből veszem az intő példát. Ti, akik az isteni titokban akartok részesülni, tudjátok, hogy mikor az *Úr testét* veszitek, mekkora nagy figyelemmel és tisztelettel vigyáztok, nehogy abból *egy kis darabka is a földre essék* s a megszentelt ajándékból valamicske is elhulljon.” (Hom. 13. in Ex. 3.) Majd ismét: „Akkor képletesen a manna volt az

⁹ A régi keresztényeknek a pap a *kezükhöz tette* az Oltáriszentséget s azok így vették magukhoz.

étel; most pedig valóságban az Isten igéjének teste a valódi étel, ahogy ő maga mondja, hogy: az én testem valóban étel.” (Hom. 7. in Num. 2.)

Gyönyörűen nyilatkozik a valóságos jelenlétről a karthágói püspök-vértanú, **Szent Cyprián** (†258): „Krisztus nekünk, akik az *ő valóságos testét* érintjük, kenyérünk. S mindennap imádkozunk, hogy ebben a kenyérben részesüljünk, nehogy, akik Krisztusban vagyunk s az Eucharisziát naponta üdvösséges eledelül vesszük, valami súlyosabb bűnbe esvén, – minek folytán tartózkodnunk kell s tilos a mennyei kenyérben részesülnünk – *Krisztus testétől elválasszassunk*; amint ő mondja és hirdeti: Én vagyok az élet kenyere, aki az égből szállottam alá; aki eszik az én kenyeremből, örökké élni fog; a kenyér pedig, melyet én adni fogok, az én testem lesz a világ életéért.” Mikor tehát azt mondja, hogy aki az ő kenyéréből eszik, annak örök élete lesz, akkor csakugyan világos, hogy azok élnek, akik az ő testét érintik s az Eucharisziát az áldozás jogán magukhoz veszik, s ezért viszont félnünk kell s imádkoznunk, nehogy távol maradván s elszakadván *Krisztus testétől*, elmaradjunk az üdvösségtől is, ahogy ő maga fenyegetve mondja: „Ha nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet bennetek.” S azért mindennap imádkozunk, hogy a mi kenyérünket, *azaz Krisztust* megkapjuk, hogy akik Krisztusban maradunk s élünk, az ő megszentelő hatásától s *testétől* el ne távozzunk.” (De oratione domin. 18.)

A méltatlanul áldozókról ugyanaz a Szent Cyprián azt mondja, hogy „erőszakot tesznek az ő (Krisztus) *testén és vérén* s még nagyobbat vétkeznek az Úr ellen kezükkel s szájukkal, mint mikor az Urat (a bálványok előtt) megtagadták”. (De lapsis 24. s k.)

Abban a nagy, történelmi nevezetességű vitában, amely a 3. század folyamán arra nézve folyt, vajon mennyi ideig kell büntetesképpen kizárni az Oltáriszentség vételéből azokat, akik valamely igen nagy bűnt (pl. a hitehagyás bűnét) elkövették, Szent Cyprián is állást foglal. Egyesek azt kívánták, hogy az ilyeneket örökre ki kell zárni az Oltáriszentség vételéből. Ezzel szemben Cyprián azt mondja, hogy a keresztényüldözés idején a megtérő bűnösöktől nem szabad megtagadni a szentáldozást. Azt mondja erre nézve: „Az áldozást meg kell adni (Communicatio a nobis danda est), hogy akiket a küzdelemre buzdítunk s bátorítunk, azokat ne hagyjuk fegyvertelenül s vértetetlenül, hanem *Krisztus vérének s testének* oltalmával erősítsük őket... Mert hogyan taníthatjuk s szoríthatjuk őket arra, hogy a hitük megvallásáért a vérüket ontsák, ha a harc előtt megtagadjuk tőlük a Krisztus *vérét*?” (Ep. 57. ad Cornel. 2.)

Íme, a legelső századok hite a valóságos jelenlétben! A tanúbizonyságokat még szaporítani lehetne!

Az Oltáriszentség az ősi keresztény liturgiákban

Hogy a régi keresztények mit hittek, mit nem, legvilágosabban talán nem is az egykori írók irataiból, hanem még sokkal inkább ősi *liturgiáikból* tűnik ki, amelyekben nem egy vagy két kiváló egyházi írónak, hanem a széles néptömegeknek hite, hivatalos egyházi álláspontja s imaélete jut legőszintébb kifejezésre.

Tudvalevőleg a régi keresztény hitközségek többé-kevésbé önállóan fejlesztették szertartási rendjüket. A nevezetesebb ilyen szertartási rendek vagy „liturgiák” máig fennmaradtak, részben elevenen, a ma is használatos ősi ritusokban, részben feljegyzések formájában.

Már most a valóságos jelenlét hite ezeknek az ősrégi keresztény liturgiáknak teljességgel a középpontjukban áll. Az ősi keresztény szertartások legfőbb eleme a miseáldozat; ennek pedig központi része az átváltoztatás, ami mindig a legnagyobb megkülönböztetéssel, kiemeléssel, a lobogó hit s imádó áhítat legváltozatosabb kitöréseivel jut kifejezésre. Ez annyira vitán felül áll, hogy elég itt pusztán néhány példára utalnunk.

Így az ősrégi ún. *Szent Márk-liturgia* szerint a pap vagy püspök, miután a kenyér s a bor felett háromszor egymásután e szavakat mondta: „A mi Üdvözítő Istenünk teste s vére ez valóban, amen”, leborulva imádja az oltáron jelenlevő Üdvözítőt s így folytatja: „Hiszem! Hiszem! Hiszem! és vallom utolsó leheletemig, hogy ez a te egyszülött Fiadnak, a mi Urunknak, Istenünknek és Megváltónknak, Jézus Krisztusnak tulajdon életadó teste. Ezt vette a mi szent Asszonyunktól, a mindenkor szűz Istenszülőtől, Máriától... Hiszem, hogy ez valóban ugyanaz a test.”

Körülbelül ugyanilyen a *Szent Vazul-féle görög liturgia* is, ahol még hozzát teszi a pap: „Ezt adta ő a mi szabadításunkra s a bűnök bocsánatára s örök életéért azoknak, akik benne részesülnek. Hiszem, hogy ez ő valóban.” Hasonlóképp szól a *Szent Gergely-féle liturgia*.

A *jeruzsálemi*, úgynevezett *Szent Jakab-liturgia* szerint, melyet a 4. században jegyeztek fel s a szír monofiziták mai napig használnak, a pap a felajánláskor így imádkozik: „Küldd el Uram, Szentlelkedet, ... hogy eljövén tegye ezt a kenyeret élő testté, valóságos testté, mennyei testté, testté, mely testünknek és lelkünknek buzgóságot ad: a mi Urunk Istenünk és Üdvözítőnk Jézus Krisztus testévé, hogy legyen azoknak, akik őt veszik, bűneik bocsánatára és örök életére... És a bor és víz vegyülékét, amely a kehelyben van, tegye az újszövetség vérévé, elevenítő vérré ... a mi Urunk Istenünk és Üdvözítőnk Jézus Krisztus vérévé” stb. Az átváltozás szavai után a pap így kiált fel (vagy énekel): „Szent dolgok, szent emberek!” Amire a nép így felel: „Te vagy az egy szent, az egy Úr, Jézus Krisztus!” Majd a pap megtöri a kenyeret s egy részét a kehelybe ejti (mint ez most is történik a latin misében) e szóval: „A mi Urunk, Üdvözítőnk és Istenünk Jézus Krisztus teste és vérének egyesülése.” Majd midőn a híveket áldoztatja, így imádkozik: „Vedd és lásd, mily édes az Úr, aki megtöretik, de nem osztatik fel” stb.

Az *örmények* ma is így mondják s így mondták ősidőktől kezdve a miséjükben az átváltoztatás után: „Amen, amen, amen, hiszünk benned s imádunk téged, ó mi Urunk Istenünk; ez valóban a te tested.” A pap pedig utóbb így folytatja: „Valóban ez a mi Üdvözítőnk s Istenünk teste s ez az ő vére. Hiszem, hiszem, hiszem mostantól s mindörökké, ámen. Ez a mi Urunk s Megváltónk Jézus Krisztus teste s ez az ő vére, amelyet a mi szent és szeplőtelen Asszonyunkból Szűz Máriából vett.”

A *gall* szertartásban a vasárnapi misében a Miatyánk után ez az ima áll: „Szabadíts meg a gonosztól, Krisztus Jézus; mi a te keresztre feszített testedet esszük s a te értünk kiontott szent véredet isszuk.”

A *mozarabi* szertartásban a pap húsvét szerdáján így imádkozik: „Ez az áldozati bárány, mely a keresztfán függött; ez az a test, amely a sírból feltámadt. Amit értünk valóságban bemutatott a mi főpapunk, azt nyújtjuk a kenyér s bor édességében.”¹⁰

Az ősrégi liturgiáknak ez a megegyező tanúságtétele egyet mindenesetre bizonyít: hogy a régi keresztény egyházakban soha senki nem kételkedett benne, hogy Jézus kijelentéseit az ő valóságos jelenlétéről, az ő testéről mint valóságos edelről s véréről mint italról, szószerint kell venni. Hinni kell benne, nem pedig emberi mértékkel boncolgatni.

Vajon tudták-e mindezt a 16. század szenvedélyes hitvitázói, amikor egyszerre félredekretálták 15 évszázad egyöntetű s változatlan hitét s kijelentették, hogy az Oltáriszentség tana csak a megromlott Egyháznak s a pápaságnak találmánya? Ha nem tudták, akkor bizony tájékozatlanok voltak; ha pedig tudták, akkor jogtalanul ragadtak magukkal a tagadásba milliőkat, akik az ő szavuknak hittek s ezzel az ősi keresztény tantól s Jézus kijelentésétől, sajnos, eltávolodtak!

¹⁰ A többi ősi liturgiára nézve 1. *Muratori*: De rebus liturgicis, vagy Charles *Coupe*: The Holy Eucharist.

A valóságos jelenlét tana a nagy egyházatyáknál

A következő századok nagy egyházatyáinak irataiból már egész köteteket lehetne összehordani annak bizonyítására, hogy ők is mint egy ember, rendületlenül hitték a Jézus teste és vérenek valóságos jelenlétét az Oltáriszentségben.

Nem írhatjuk ide valamennyi kijelentésüket, csak *néhány összefoglaló szempont szerint* kötjük csokorba az ő tanúságtételüket.

1. A nagy egyházatyák és egyházi írók nem győzik kiemelni az Oltáriszentség *csodálatos, természetfeletti jellegét* (aminek nem volna értelme, ha merő szimbólumról volna szó) s a *csodákat*, amelyeket Isten az Oltáriszentség létesítésében művel. Mily csoda ez mind, mondják: hogy ugyanaz a test, amely az Atya jobbán ül a mennyben, mégis itt van a mi oltárunkon is a földön; hogy a hívek kezébe s ajkára száll; hogy megtöretik s mégsem romlik el; hogy mindenegyes hívó az egész Krisztust veszi; hogy az utolsó vacsorán *Krisztus önmagát tartotta kezében* (Ágoston); hogy ő a vendég és a lakoma egyszerre stb. (Így Aranyházájú Szent János, Szent Efrém, Nazianzi Szent Gergely, Szent Ágoston, Szent Jeromos stb.)

2. Keresik az okokat, vajon *mi vezethette Jézust*, hogy ezt a nagy csodát művelje s a saját testét és vérét ilyen formában hagyja ránk eledelül.

3. Azután mindebből olyan *következtetéseket* vonnak le, amelyek kizártnak tüntetik fel a pusztá képletes magyarázatot. Aranyházájú Szent János pl. Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben nagyobb csodának tartja, mint Illés csodáját, akinek imádságára égből leszállott tűz emésztette meg az áldozatokat.

4. Erős *párhuzamba*, állítják az Oltáriszentséget a *megtestesüléssel*: ahogy a megtestesülésben a láthatatlan Isten testi valóságban jött közénk, úgy az Oltáriszentségben a láthatatlan Jézus is testi valóságban száll közénk.

5. A *legnagyobb tiszteletadásra* hívják fel a híveket az Oltáriszentség iránt azzal a megokolással, hogy hiszen ott maga Jézus van jelen.

Így Jeruzsálemi *Szent Cyrill* az ő „Hitoktatási könyvében” ezt mondja:

„Amikor hozzá lépsz, ne kezded lóbálva s lazán tartott ujjakkal járulj oda, hanem balkezedet, mint valami trónzsámolyt fektesd a jobbkezed alá, mint amelybe a királyt fogadod, a tenyered mélyedésébe vedd Krisztus testét, így felelvén: Amen. Miután pedig szemedet óvatosan megszentelted (megérintetted) a szent testtel való érintkezésben, úgy vedd magadhoz, vigyázzán, hogy semmi belőle veszendőbe ne menjen. Mert ha valamit elejtenél belőle, úgy tekintsd, mintha saját testednek valamelyik tagját vesztenéd el. Ugyebár, ha valaki aranyforgácsot nyújtana neked, a legnagyobb figyelemmel és szorgalommal vigyáznál, nehogy valamit is elveszíts belőle s így károd származzék? Hát nem kell-e akkor még sokkal inkább vigyáznod, hogy egy morzsácska se hulljon el abból, *ami minden aranynál és drágakőnél becsesebb?* Majd Krisztus testének vétele után járulj a vér kelyhéhez is, nem karod lóbálva, hanem leborulva, az imádat és tisztelet módján, ament mondván s Krisztus véreből vevén, magad megszentelésére. S amíg még ajkadhoz tapad annak nedvessége, kezeddél nyúlj hozzá és szenteld meg vele szemedet, homlokodat és többi értekeidet.” (Cat. Myst. 5,21)

Mindennek ugyan mi értelme volna, ha az Egyház az első századok folyamán nem hitt volna rendületlenül az Oltáriszentségben, a valóságos jelenlétben!

6. Épp e miatt a legnagyobb testi s lelki *tisztaságot* követelik meg az ősegyház atyái azoktól, akik az eucharisztikus lakomához járulnak. *Aranyházájú Szent János* szerint:

„Mekkora tisztaság illik ahhoz, aki ebben az áldozatban részesülni akar! A napsugárnál mennyivel tisztábbnak kell lennie a kéznek, mely ezt a testet szegi, a száznak, mely ettől a lelki tűztől betelik, a nyelvnek, melyet e félelmetes vér von be! ... Hol van az a pásztor,

amelyik a saját teste tagjaival táplálná a juhait? De mit beszélek én pásztorokról, mikor anyák is vannak, akik a szülés fájdalmai után kisdedeiket idegen dajkára bízják. Ő (Krisztus) azonban ezt nem tudta elviselni, hanem saját vérével táplál minket s mindenképpen magához forraszt bennünket.” (Hom. 82. in Mt. 5.)

Szent Ágoston így kel az áldozás előtti bőjtnek védelmére:

„Talán még azt is szemére vetik az egyetemes Egyháznak, hogy az Eucharisziát mindig éhomra vesszük? Pedig így volt tetsző a Szentléleknek is, hogy az ilyen nagy szentségnek tiszteletére a keresztények szájába előbb lépjen be az Úr teste, mint a többi eledel; mert hiszen ez az értelme az egész világon elterjedt szokásnak.” (Ep. 54,8)

Tertullianus heves és lángoló kifakadását a méltatlanul áldozók s méltatlan papok ellen (akiknek a „kezét kellene levágni”) már fentebb láttuk.

7. Sőt mintha a legrégebbi egyházatyák valahogy előre sejtették volna a 16. század szentségtagadóit, akárhányszor úgy beszélnek, mintha egyenesen ezek ellen írnának.

Így kifejezetten hangoztatják, hogy Jézus szavait *nem szabad merőben képletesen értelmezni*, hanem szószerint kell venni: Jézusnak itt *nem jelképe vagy képmása van jelen*, hanem valóságos és igazi teste és vére.

A számos idevonatkozó nyilatkozat közül lássuk csak *Szent Epifánius* szavait:

„A szent apostolok s a neves egyházatyák közül senki sem mondta, hogy az a vérontás nélküli áldozat, melyet Krisztusnak, a mi Istenünknek s az ő ajándékainak emlékeztére mutatunk be, az ő testének csak a *képe* volna. Nem azt mondta Jézus: Vegyétek s egyétek, ez az én testemnek *jelképe* ... Sem az Úr, sem apostolai, sem az atyák nem nevezik a pap által bemutatott vérontás nélküli áldozatot sehol *képmásnak*, hanem az ő *saját testének és vérének* ... A konszekráció befejezése előtt némelyik Szentatya jámborul „előképnek” nevezte; azonban a konszekráció *után valósággal* Krisztus testének s vérének mondatik, mert az is, és így hisszük.” (Hardouin VIII. 370.)

A sinaita *Anasztázios* felveti a kérdést: „Vajon Krisztus testének és vérének vétele, amelyet felajánlász s amelyben részesülsz, Krisztusnak, az Isten Fiának valóságos teste-e, vagy egyszerű kenyér, aminőt az utcán lehet vásárolni, avagy *Krisztus testének jelképe*, mint ahogy a kosáldozat a zsidóknál volt?” S így felel rá: „Távol legyen, hogy azt mondjuk, hogy a szentáldozás Krisztus testének csupán jelképe volna (*αντιτυπον*) s hogy egyszerűen kenyér, hanem *valóban saját teste s vére Krisztusnak*, az Isten Fiának, ki emberré lett s a mindenkoron szűz Istenanya, Máriától született.” „Vegyétek s egyétek: ez az én testem, s hasonlóképp a kelyhet átadva így szólt: ez az én vérem. *Nem azt mondta: ez az én testemnek s véremnek jelképe!*”

Damaszkuszi Szent János is, aki egész életét a régi egyházi írók tanításának összegyűjtésére fordította, így ír: „Nem a *jelképe* Krisztus testének s vérének a kenyér s bor, távol legyen! Hanem magának az Úrnak teste, mely az istenséggel van felruházva, mert az Úr maga azt mondta: ez az én *testem*, nem: az én testemnek a *jelképe* (*τυπος*), s az én *vérem*, nem: az én véremnek *jelképe!*” (F. O. IV. 13,40) A megszentelt kenyeret s bort szimbólumnak lehet nevezni, mondja ugyanő tovább, de csak amennyiben a jövődöbéli javaknak jelképei; „nem mintha nem volnának a *valóságban* is az Úr teste s vére”, hanem amennyiben a szentség belső erejét ma még nem látjuk s így az örök dicsőségnek még csak képleteivel találkozunk a szentáldozásban.

A fentiekre a koronát a nagy *Alexandriai Szent Cyrill* teszi fel, aki így fejtegeti a Máté 26,27-et: „Rámutatólag mondta: ez az én testem s ez az én vérem, *nehogy azt hidd, hogy csak jelkép az*, amit látsz; nem, hanem a mindenható Isten titokzatos módon s valóság szerint átformálja az adományokat (a kenyeret s a bort) Krisztus testévé s vérévé” stb. Majd a Jn 15,1-et magyarázva így ír: „Ne mondja senki, hogy semmiféle testi egyesülésben nincs részünk vele (Krisztussal), mert ennek ellenkezőjét azonnal bebizonyítjuk az ő írásából... Mert miért oltatik ő belénk? Nemde azért, hogy Krisztus teste is bennünk lakjék az ő szent

testének vétele s a benne való részesülés által? ... Érdemes megfigyelni: Krisztus nem azt mondja, hogy csak valamely hitbeli viszony által lesz bennünk jelen, hanem természetes (valóságos) részesedés által.”

8. Végül az ősegyház nagy atyái annyira közismertnek tartották a keresztények között a valóságos jelenlét hitét, hogy abból érveltek más hitigazságok védelmében is.

Így pl. a gnosztikusok tagadták, hogy Jézus Krisztus azonos az Isten Fiával, a teremtő Istennel. Erre *Irenaeus* azzal felel: hogyan tehetett akkor Krisztus, hogy a kenyér s a bor az ő testévé s vérévé válják, ha nem volt hatalma teremteni? (Adv. haer. IV. 18,4)

Az *ariánusok* tagadták az Ige istenségét; *Hilarius* erre az Oltáriszentséggel érvel: ahogy mi Jézus teste által nyerünk életet, úgy a Fiú is az Atya által él.

Mások tagadták a megtestesülést; mire *Aranyszájú Szent János* az Oltáriszentséggel bizonyítja, hogy az Ige csakugyan emberi testet vett fel.

Nestorius tagadta Krisztus emberi természetének személyi egyesülését az örök Igével; mire *Szent Cyrill* így felel: „Ha nem egy személy volna az ember s az Isten Igéje, akkor ez a szó: „Aki eszi az én testemet s issza az én véretem, énbennem marad s én öbennem”, közönséges emberevéssé szólna fel s teljesen értelmetlen volna.”

A *macedoniánusok* a Szentlélek istenségét tagadták; mire *Isidorus Pelusiota* az átlényegülés tanából bizonyítja a Szentlélek istenségét. Arra hivatkozik, hogy Krisztus a Szentleket az Atyával s Fiúval egy rendbe állítja, aki „a titokzatos asztalon a közönséges kenyeret a megtestesülés igazi testévé változtatja”, ami szerinte a Szentlélek istenségének bizonyítéka.

Nagyon gyakori végül a Szentatyáknál, hogy az ember testi *feltámadását* éppen az Oltáriszentségből bizonyítják: „Hogyan mondhatják a feltámadás tagadói, hogy elpusztul s nem nyer többé új életet az a test, amely az Úr testével s vérével táplálkozott?” – kérde *Szent Irenaeus* a gnosztikusokkal szemben. Ugyanígy beszél *Alexandriai Szent Cyrill*.

9. Még csak azt említjük fel, hogy maguk a *legrégebbi eretnekségek is hittek az Oltáriszentség tanában* s hivatkoztak rá.

Így pl. az eretnek *Eutyches* egyik követője (*Theodoretus*nál, dial. 2) így akarja bizonyítani tévtanát: „Amint az Úr testének s vérenek jelei mások a pap invokációja előtt, utána pedig átváltoznak s mások lesznek, ugyanígy az Úr teste a mennybemenetel után isteni állagá változott.”

Hasonlóképp beszél *Samosatai Pál* s mások. Ez is annak bizonyossága, hogy az első századok kereszténysége, még az eretnekek is, egyértelműleg vallották az Oltáriszentségben jelenlevő Krisztust és senkinek eszébe sem jutott, hogy az idevonatkozó evangéliumi kijelentéseket eredeti jelentésüktől eltérően, valami ködös jelképes magyarázattal. Minél közelebb megyünk vissza Krisztus Urunkhoz, ahhoz a korhoz, amelyben még legelevenebben élt a lelkekben Jézus tanítása s az apostolok hite, annál világosabban s egyértelműbben jelentkezik az Oltáriszentség *szó szerinti* értelmezése, a *valóságos jelenlét* sziklaszilárd hite.

Valóban joggal mondtuk tehát fejtegetéseink elején, hogy alig van a kereszténységnek olyan fényesen igazolható, annyira biztosan krisztusi eredetű tana, mint a valóságos jelenléte. Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van, így hirdette önmaga, így hitték az apostolok s így hitte az egész kereszténység a hitújítókig, akiket e pontban inkább a katolikus Egyházzal való szembehelyezkedés viszketege vezetett, mint a tárgyi okok.

Az átváltoztatási hatalom s a mai papság

Valaki mindezekre azt mondhatná: Rendben van, nem kételkedem benne, hogy Jézus az utolsó vacsorán csakugyan a saját testét s vérét adta tanítványainak a kenyér s bor színében. Azt is megengedem, hogy az apostoloknak Jézus halála s mennybemenetele után szintén volt

hatalmuk a kenyér és bor átváltoztatására. Azonban honnan tudom, hogy a mai papoknak is megadta Jézus ezt a hatalmat?

Nos, ezt ugyan nem nehéz bebizonyítani! Mindenekelőtt elképzelhetetlen, hogy Jézus ilyen nagy kegyet csak éppen a legelső keresztényeknek juttatott volna. Miért csak azoknak? Ha egyszer az ő testének s vérének vétele az ő akarata szerint arra szükséges, hogy „élet” legyen bennünk, csak nem tehető fel, hogy Jézus, aki az egész emberiséget s minden jövőendő nemzedéket megváltani jött, csak éppen az első évtizedek keresztényeire gondolt volna?

De ki is zárja ezt a lehetetlen elgondolást Jézus határozott szava: Vegyétek, egyétek *mindnyájan; ezt cselekedjete az én emlékezetemre!* ... Ha nem eszitek az Emberfia testét s nem isszátok az ő vérét, *nem lesz élet bennetek* ... Ezek a kijelentések mindenesetre azt a benyomást keltik, hogy Jézus itt általános, örök életre szóló üdvösség-eszközt rendelt a hívei számára. *Valamennyi híve számára.* Ha tehát Anyaszentegyházának minden időkre, a „világ végezetéig” fenn kell maradnia, akkor minden időkre meg kell maradnia benne az üdvösség eme pótolhatatlan eszközének is, az ő teste s vére vételének. De akkor nyilván *fenn kell maradnia a hatalomnak is, amely az Oltáriszentséget létesíti*, amely a kenyeret s bort Jézus testévé s vérévé változtatja. Azaz: az átváltoztató, kenyérszegő hatalomnak az apostolokról az ő utódaikra is át kell származnia.

Még világosabbá lesz ez a következtetés, ha Szent Pál említett levelét olvassuk, s abban ezt a kijelentést találjuk (11,26): „Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, *míg el nem jő.*” Tehát az Oltáriszentségnek mindaddig kell az Úr halálát hirdetnie, míg az Úr újból *el nem jön*, azaz a *világ végezetéig*. Tehát kell lenni papságnak is, amelynek hatalom adatott az Oltáriszentség csodájának megisméltésére a világ végezetéig. Akkor azonban ez a szó: „Ezt cselekedjete az én emlékezetemre” s ezzel együtt az a hatalom is, hogy hasonlóképp mondják ki a kenyér fölött Jézus nevében az átváltozás igéit s ezzel azt csakugyan Jézus testévé változtassák, nem szólhatott pusztán annak a 11 embernek, aki az utolsó vacsorán jelen volt, hanem az apostoli *testületnek*, az intézménynek, a hivatalnak, amelyet Jézus e pillanatban Anyaszentegyházában létesített, vagyis: az apostoli Egyház papjainak.

Az Apostolok Cselekedeteiből és Szent Pál apostol leveleiből különben is tudjuk, hogy az apostolok maguk is így értették Jézust, mert maguk is szenteltek fel utóbb papokat s püspököket. Így Szent Pál felszentelte Tituszt és Timóteuszt. Az ősegyház tanúbizonyosságából pedig tudjuk, hogy ezeknek a püspököknek és papoknak egyik legfőbb feladatuk éppen az Eucharisztia bemutatása, azaz az utolsó vacsora szent cselekményének megisméltése volt. Az őskeresztények közül senki sem kételkedett abban, hogy a törvényesen felszentelt püspökök és papok szavára ugyanúgy megjelenik az oltáron az Úr teste és vére, mint Jézus szavára az első Úrvacsorán. Ezt a meggyőző tanúságot pedig, minthogy az apostolok korára megy vissza, nem lehet bizonyító erejétől megfosztani; hiszen kik érthették meg Jézus szándékát tökéletesebben, mint azok, akik állandóan vele voltak s akik, ha valamiben kétségük maradt, Jézust még személyesen is megkérdezhették?

Avagy feltehető-e, hogy az apostolok mindebben csak a saját önkényükre támaszkodtak volna s nem Krisztus parancsára és meghatalmazására? Ki képzelhet ekkora önkényeskedést s ilyen istenkáromló öntúlbecsülést az első keresztényeknél, sőt maguknál az apostoloknál?

De aztán ott van Jézus határozott utasítása is az evangéliumban, melyet Szent Pál is idéz a jelzett helyen. Jézus ti. ezt mondja a tanítványoknak: „*Ezt cselekedjete az én emlékezetemre.*” Mit jelent ez a szó: „Ezt”? Nem jelenthet mást, mint hogy az apostolok is tegyék *ugyanazt, amit Jézus tett*: vegyék kezükbe a kenyeret s a kelyhet, áldják meg s Jézus nevében mondják ki róluk: „ez az én testem” és „ez az én vérem” s akkor ugyanaz a csoda történik meg, amely megtörtént, amikor Jézus maga mondta ki először e szavakat. Abban a pillanatban ugyanaz történik, mint mikor Jézus változtatta át a kenyeret s bort a saját testévé s vérévé: vagyis a kenyér s bor átváltozik Krisztus testévé s vérévé. Ha nem így volna, akkor az

apostolok (s utódok) legfeljebb üres szavakat mondanának, de nem cselekednék „ezt”, ugyanazt, amit Jézus cselekedett. Hiányoznák cselekedetükből *éppen a lényeg*, Jézus testének s vérének csodálatos megjelenése a kenyér s bor színe alatt a hívek lelkének táplálására. Ezzel a szóval tehát: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, Jézus az Oltáriszentséget nem *múló, egyszeri csodának*, hanem *állandó, intézményes ajándéknak szánta*, melyben Egyházat részesíti. Ezért mondja Szent Pál is kifejezetten: „*Valahányszor tehát ezt a kenyeret eszitek s ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg csak eljövend.*” Tehát az Oltáriszentségnek a világ végezetéig, az Úr második eljöveteleig fennálló intézménynek kell lennie.

Egyébként senki sem tagadja, hogy ha Jézus csakugyan szószerinti értelemben adta testét és véréát az utolsó vacsorán, akkor ezt nemcsak arra az egy alkalomra szánta, hanem *mindenkorra*, aminthogy Egyházát is egész lényegével, szervezetével, alkotmányával, tehát szentségeivel is minden időkre rendelte; mondván: „*íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig*”. Ahogy tehát az Egyház a világ végezetéig fennmarad, ugyanúgy *fennmarad benne az Oltáriszentség is*, és ezzel szükségképp az a *papi intézmény*, amely az apostolok hivatását folytatja s többi közt az Oltáriszentség állandó megújításának hatalmával s kötelességével bír.

Jézus az ő szeretetének legdrágább kincsét s legpazarabb megnyilatkozását nem akarta elrejtteni előlünk, nem akarta megvonni tőlünk, a késő korok keresztényeitől sem!

Nemcsak azokat akarta boldogítani, akik látták őt s úgy hittek, hanem azokat is, akikről külön dicsérettel kiemeli, hogy „boldogok, akik nem láttak és mégis hisznek”.

Az egy szín alatti áldozás

A katolikus tan szerint Jézus ugyan a *szavak erejénél fogva* a kenyér színe alatt testével s a bor színe alatt vérével rejtőzik, mégis, mivel valóságban *élő test és élő vér*, tehát egymástól elválaszthatatlan s így a kenyér színe alatt is s a bor színe alatt is ott van Krisztus egészen, testével és vérével egyaránt. Azért az *egy szín alatt való áldozásban is* ugyanazt az *egész* Krisztust vesszük magunkhoz. S ezért, bár Jézus rendelése szerint a szentmisében mindkét szín alatt áldoznak, az Egyház mégis, öskeresztény mintára, a latin szertartású híveket csak egy szín, mégpedig a kenyér színe alatt áldoztatja.

A mondott dogmatikai okon kívül ennek az a magyarázata, hogy a bor színe alatt való áldozásnak legalább a kényesebb ízlésű és fejlettebb higiéniai igényű híveknél *igen komoly gyakorlati akadályai* lehetnek. Nevezetesen nagyon nehéz volna vele elkerülni a tiszteletlenséget, amely abból állana elő, ha a „bor” esetleg lecsöpögne a földre, ruhára stb. Azonkívül a tömeges áldozásoknál elkerülhetetlen volna a betegségekkel való fertőzés veszélye; a közös kehely vagy kanál használata sok emberben esetleg undort keltene, ami viszont az Oltáriszentség iránti köteles tiszteletet jelentékenyen zavarná.

Ezek az okok kényszerítették a katolikus Egyházat, hogy a két szín alatt való áldozást mellőzze, melyet viszont a görög katolikus egyháznak bizonyos történelmi okok alapján megenged. Mikor pl. a husziták éppen a kehely használatát követelték és miatta egyházzendülést szítottak, az Egyház már csak a fentemlített dogmatikai igazság védelme érdekében sem tett könnyen engedményeket.

A két szín alatti áldozásnak az Úr rendelése értelmében valami formában fenn kell maradnia az Egyházban (a pap áldozása a szentmisében), de semmiből sem bizonyítható, hogy a két szín alatt való áldozás minden esetben szükséges. Ha Krisztus Urunk az Egyházat rendelte lelki dolgokban tanítónkul s kormányzónkul, kell, hogy ilyen esetekben az Egyház döntése legyen irányadó; Jézus maga akarta, hogy vitás kérdésben az Egyházra hallgassunk (Mt 18,18).

Hit vagy hitetlenség?

Egy szellemes festő lefestette az utolsó vacsora jelenetét: Jézust, amint a kenyeret s bort nyújtja tanítványainak, a kép alá a következő mondatokat írta: egyik oldalon: „*Luther*: Ez alatt van az ő teste. *Kálvin*: Ez úgy hat, mint az ő teste. *Zwingli*: Ez jelképezi az ő testét.” A másik oldalon e szó állt: „*Jézus Krisztus*: Ez az én testem.” Alatta: „*Kinek higgyünk ezek közül?*”

Aligha lehetne rövidebben s kifejezőbben megérzéskíteni s egyben összefoglalni a katolikus és katolikusellenes állásfoglalást az Oltáriszentség körül. Nem lehet vitás: ki érdemel több hitet? Melyik a helyes eligazodás?

Sajnos, e felekezeti szenvedély ma már sokszor „csak azért is” ragaszkodik az ellentmondáshoz, jóhiszemű hithűséget látva a csökönységben. Pedig mekkora kincstől fosztja meg magát, aki nem hisz az Oltáriszentségben!

A csodától félték, szegény emberek? Pedig aki nem hisz a valóságos jelenlétben, az még nagyobb és sokkal hihetlenebb csodák előtt találja magát, mint aminő maga az Oltáriszentség.

Mert ugyan hogyan magyarázza az meg a kafarnaumi beszédet? Hogyan az Úr viselkedését a kételkedőkkel, a „tanakodókkal” s zúgolódókkal szemben? Hogyan oldja az meg, miért vezette az Úr tévedésbe a kereszténységet, holott egyetlen szóval visszatarthatta volna híveit a téves értelmezéstől? Miképp érthető meg akkor Szent Pál beszéde a korinthusiakhoz, az ősi liturgiák egyöntetű szentségimádása, a legelső egyházatyák s a nagy egyháztanítók lángoló tanúságtétele? S az Egyház kétezeréves csalódása, amely Egyháznak Krisztus megígérte, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta s ő vele marad mindennap a világ végezetéig? Mennyi csoda, mennyi megoldhatatlan rejtély!

Minket is válaszütra állít az oltár titka. Tőlünk is azt kérdezi Jézus: Mit akartok: hinni-e vagy távozni tőlem? Mikor én szeretetem legértékesebb zálogát nyújtom, ti is rövidlátó kételkedéssel igyekeztek-e lerázni a hit édes igáját? Vagy hisztek-e bennem akkor is, mikor szeretetem találékonysága a csoda útját járja?

Mit felelhetnénk mást az Úr szavára, mint azt, amit Péter válaszolt az Úr kérdésére:

– Uram, hová mennénk? Hiszen *az örök élet igéi nálad vannak!*

Az Oltáriszentség gyümölcsei

Az örök élet igéi! Erről már csak futtában néhány szót!

Tudod-e, testvér, hogy az Oltáriszentség milyen gyümölcsöket terem?

Meleggé, közvetlenné, bensőségessé varázsolja az egész *hitéletet*. Miért mondják még másvallásúak is, hogy egyedül a katolikus templomokban találnak meleg, bensőséges hitbuzgalmi életet? Ó, nagyon érthető: mert itt a hívek Jézus közelében érzik magukat, mert a valóságos jelenlét tana által páratlan közvetlenséggel csap feléjük a végtelenség érzete s az örökkévalóság levegője.

Ha bemegyek a katolikus templomba, Jézus néhány lépésnyire van tőlem. Igaz, hogy a színek fátyla alá rejtőzött: nem látom arcát, nem hallom hangját; fal van köztem s közte. De azért tudom, hiszem, hogy itt van csakugyan, oly igazán, mint ahogy itt volt, amikor a földön járt. S ha misén vagyok, tudom, hogy itt áldoz értem, ugyanúgy, mint mikor a keresztfán áldozott. S ha magamhoz veszem, tudom, hiszen éppúgy hozzám jön, mint mikor angyali üzenetre Szűz Mária méhébe szállt s ugyanúgy keblére enged hajolnom, mint ahogy Szent János az utolsó vacsorán ráhajolt az Úr keblére. Mily természetes, hogy ebből a hitből, ebből a tudatból a kegyelemnek, reménynek és szeretetnek valami csodálatos melegsége árad s hatja át a hívek szívét.

Az Oltáriszentség emberileg is *közel hozza hozzánk az Istent*. Igaz, ő mindenütt jelen van, mindenütt megtaláljuk. De legközelebb mégis a megtestesült Istenember révén találjuk meg. Az Oltáriszentségben pedig az Istenember rejtőzik. Néhány lépésnyire van tőlünk, sőt mikor a szentáldozásban magunkhoz vesszük, egyenesen lehajol hozzánk, átölel, belénk száll, összeforr velünk, átömleszti a vérét a mi vérünkbe. Mily édes istenközelség ez! Mily megrázóan szép és boldogító egyesülés a Legszentebbel! Mily irigyletes kiválasztottság, kitüntetés, felmagasztalás!

Newman Henrik, a nagy angol konvertita, későbbi oratoriánus szerzetes, majd bíboros, még anglikán főlelkész korában epedve vágyott az Oltáriszentség s az áldozás után. Valaki azzal akarta elriasztani a katolizálástól, hogy ilyképpen le kell majd mondania anglikán egyházi állásáról s igen jelentékeny jövedelméről. A nemeslelkű Newman erre így felelt: „Ah, mit ér nekem akár százezer font sterling, egyetlen szentáldozáshoz képest!” Valóban: az Oltáriszentség mindennél gazdagítóbb kincs, mert Istent hozza közénk s Istenhez emel fel minket.

Az Oltáriszentség teszi a mi templomainkat *vonzóvá, meleggé, elbűvölővé*. Valaki egy híres protestáns templomot nézett meg s mivel rajta kívül éppen akkor senki sem látogatta a templomot, ő pedig tisztességtudóan kezében tartotta a kalapját, a sekrestyés rászólt: „Uram, tegye csak fel a kalapját, *hiszen nincs itt senki.*” Az illető katolikus volt s egyszerre nagyon elszomorodott. Szegény protestánsok, gondolta, akiknek a templomában nincs senki! Nálunk van, de mennyire van! És ki az, aki állandóan itt van! Mi bizony levesszük a kalapunkat, ha a templomba lépünk s nemcsak a kalapunkat, hanem meghajtjuk a térdünket is, sőt kedvünk volna arcraborulni s a földet csókolni boldog áhitattal s repeső hálával Az iránt, aki nem vonakodott ily mélyre ereszkedni le hozzánk!

Az Oltáriszentség rengeteg *lélektisztító munkát* végez a hívekben. Távolállók ezt nem is sejtik. Minthogy nálunk kötelesség és parancs az Úr szava szerint, hogy áldozunk, tehát gyónnunk is kell. Gyónni pedig annyi, mint halálos komolysággal magunkba szállni, lelkiismeretünket megvizsgálni, kegyetlenül pörbefogni önmagunkat minden hibánkért, bűneinkért, leszámolni velük, bánatot kelteni, jobbulást fogadni. Aztán magunk személyében vádoljuk magunkat a lelkiatyá előtt: ami mind csak arra való, hogy lelkünket a bűn ellen megedzze s tőle szabadítsa. Micsoda lélektisztító munka folyik a gyóntatószékben nap-nap mellett, éppen az Oltáriszentség iránti tiszteletből! Szegény protestánsok, akik ezt a lelki fürdőt nélkülözni kénytelenek!

Az Oltáriszentség a *lelki erő forrása*. Mikor a lélek áttüzesedik a mennyei jegyes ölelésétől, mikor Jézus puha, édes testét érzi ajkán s nyelvén, mikor szívébe zárta őt, a legnagyobbat, a legtisztábbat, leghívebbet, minden áldozatra képesnek, minden erőmegfeszítésre késznek érzi magát. Hogyan megvigasztalódnak itt a szenvedők, hogyan lelkesednek szent és nemes életre az apák s anyák, az ifjak s a leányok! Mennyi nemes elhatározás, mennyi apostoli tett, mennyi tevékeny felebaráti szeretet s mennyi tisztaság sarjad az Oltáriszentségből! Mikor az Úr a földön járt, egy-egy érintésére meggyógyultak a betegek, megtisztultak a léprások, feltámadtak a halottak. Mennyi lelki gyógyulás, erősödés, életreszökés, mennyi szent erő és lelkesedés fakad ma is belőle, az Oltáriszentségen át! A keresztényüldözés első századaiban a pogányok csodálkozva tapasztalták, hogy valahányszor ezek a fogoly keresztények valami kenyeret kaptak, amelyet a papjuk hozott nekik a börtönbe, utána mindig kétszeres bátorsággal álltak ellen a kínoknak s mosolyogva mentek a gyötrelmes halálba is! Igen, az Oltáriszentség hőseket nevel, az Isten- s emberszeretet hőseit, a tisztaság csodáit, a vértanúság hőrozsait.

S az Oltáriszentség végül megkönnyíti a legnehezebbet: *megédesíti a halált*. Nap-nap után tízezrek válnak meg az élettől. A katolikus hívő (ha igazában az) nem fél a haláltól, mert hiszen a haldokló ágyához is eljön a pap kezében az Úr, a haldoklók reménysége, az örök viszontlátás és feltámadás adója. Jézus az Oltáriszentségben még egy utolsó bűnbocsánatot

hoz neki, még egy utolsó csókban pecsételi meg benne a boldog ébredés, a mennyország ígérését. Nekünk a halál épp ezért nem is halál, hanem születésnap; nem lezuhanás, hanem élnikezdés; nem kétségbeejtő rém, hanem sejtelmes tavasz és diadalmenet, mert bennünket nem a csontkarú Rém fogad a betegágyon, hanem Jézus, aki éppen az Oltáriszentség tisztelőinek s részeseinek mondotta, hogy „aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak élete leszen és én feltámasztom őt az utolsó napon”. Azért olyan derűs, nyugodt s békés az igazi katolikusnak halála, azért varázsolja át a mi haldokló-szobánkat a mennyország fényes előcsarnokává a Viaticum kegyelme, Jézus testének vétele az örökkévalóság küszöbén.

Oltáriszentség! Az Úr szenvedésének emlékjele, a feltámadás s örök boldogság legbiztosabb záloga, ó édességes manna, ó zarándokságunkban köztünk lakó, lelkesítő, támogató, tápláló Isten-báránya: *bár ihletnéd meg a kételkedők szívét s nyitnád meg nekik is csodálatos leereszkedésed édes titkát!* Hogy ők is jöjjenek s imádjanak téged szereteted titkában és szeressenek velünk s imádkozzák a kétezeréves Egyházzal:

Jézus, kit takar most sokrétű lepel,
Add meg, miért lelkünk forrón esdekel:
Hogyha majd a titkok fátyla felderül,
Láthassunk örökre leplezetlenül!
(Aquinói Szent Tamás, Adoro te)

Függelék

Célszerűnek látszik néhány idevágó gyakorlati kérdésre adni rövid választ a trienti zsinat és X. Piusnak ez ügyben kiadott utasításai alapján:

Ki veheti magához az Oltáriszentséget? Minden katolikus hívő, akinek súlyos bűn nem terheli a lelkét. Akinek súlyos bűne van, köteles előbb meggyónni s csak akkor áldozhatik.

Gyermekek is áldozhatnak-e? Igen, áldozhatnak, mihelyt annyira fejlett az értelmük, hogy az áldozás mivoltát valamelyest megérthetik, azaz Jézus testét a közönséges kenyértől meg tudják különböztetni. Ez normális fejlődésű gyermekeknél már 6–7 éves korukban bekövetkezik, s X. Pius pápa elrendelte, hogy mihelyt a gyermekek arra a fokra eljutottak, hogy ily értelemben áldozhatnak, el is kell vezetni őket az áldozáshoz, minden más szokás és megfontolás mellőzésével.

Hányszor áldozhatunk? Ugyancsak X. Pius szerint bármikor, akár mindennap is (nagypénteket kivéve), amikor a kegyelem állapotában vagyunk, azaz súlyos bűnünk nincs. Az áldozás nem a jók jutalma, hanem a gyengék erőssége s azért nemcsak a szentek vehetik magukhoz gyakran s mindennap, hanem a bűnrehajló, közönséges halandók is, hiszen ezeknek éppúgy vagy még inkább van szükségük gyakori (lelki) táplálkozásra. Az évenként egyszer, húsvét táján való áldozás kötelessége csak a minimumot szabja meg, a legkisebb mértéket, amelyen innen már újabb súlyos bűn nélkül az áldozástól el nem maradhatunk, nem pedig a normális mértéket.

Miért kell vasárnap misét hallgatnunk? Mert a mise, mint eucharisztikus áldozat, a megváltás kegyelmeinek voltaképpen közlője s ugyanoly értékű, mint Krisztus vérontásos áldozata a Golgotán. Az Egyház parancsa értelmében legalább vásár- és ünnepnap kell jelen lennünk ezen az áldozaton. Aki ezt elhanyagolja, méltánytalanságot követ el Krisztus Urunkkal szemben, mint akit Jézus keresztáldozata nem érdekel s megfosztja magát a megváltói áldozat kegyelmeitől, melyeket Jézus elsősorban azoknak osztogat, akik eucharisztikus áldozatának misztikus megújításán – a misén – kegyelettel részt vesznek. Épp ezért a misehallgatás,

eltekintve attól, hogy szigorú kötelesség, minden egyéni áhítatgyakorlatnál összehasonlíthatatlanul hasznosabb s értékesebb.